

En barnombudsman för Uppsala län?

Ett länsövergripande initiativ för att
förverkliga barnets rättigheter.

Elizabeth Englundh
oktober 2002

Uppsala oktober 2002

Barnombudsmannen i Uppsala – en ideell förening

Kungsgatan 47 A III, 753 21 Uppsala

018 - 69 44 99

uppsala@dinbarnombudsman.nu

www.dinbarnombudsman.nu

Förord

Kan Barnombudsmannen i Uppsala – en ideell förening, utvidga sin verksamhet till att omfatta hela länet? Frågan ställdes av Uppsala läns landsting. I landstingets policy för barnkonventionen föreslås att en barnombudsman för länet ska vara ett av verktygen i arbetet med att förverkliga barnkonventionen. Barnen i länet har olika förutsättningar och behov, men lika värde.

Som barnombudsman i Uppsala anser jag att arbetet med strategin för alla barns lika rättigheter är betydelsefullt. Under arbetet med rapporten har jag träffat barnen som medverkat i utredningen och jag har tagit del av de vuxnas synpunkter. Det har varit mycket givande och utvecklande.

Av resultatet framgår att de flesta av länets kommuner behöver handlingsprogram för barnkonventionen. Kommunernas fullmäktige behöver ange mål och resurser, uppföljning och utvärdering för arbetet på samtliga nivåer. Utbildning behövs för barn och vuxna. Barnfrågornas status behöver höjas och arbetet med att förverkliga rättigheterna för alla barn i länet behöver en gemensam satsning.

De lokala nätverken i länet är viktiga för att kunna stödja barn och förverkliga barnens rättigheter. Nätverkens arbete bör dock baseras på möten med barn.

De flesta barn och vuxna anser att en funktion som barnombudsman för Uppsala län skulle kunna vara drivkraften och ”spindeln” i en organisation om tydliga avtal upprättas. Min förhoppning är att en barnombudsman för Uppsala län ska engagera barn och vuxna och i samverkan göra barnkonventionen verklig för barn i deras vardag.

Uppsala i oktober 2002

Gunilla Oltner

Barnombudsman i Uppsala

Det finns ingen genväg ...

Det har varit en stor glädje att få utreda frågan om en barnombudsman i Uppsala län. Särskilt roligt är det att kunna presentera 477 barns och ungas syn på vilka frågor en länsbarnombudsman ska arbeta med. Att ”leva” barnkonventionen ställer stora krav på oss vuxna och det är inte alltid självklart att det vuxna tycker är bra är samma sak som barn och unga tycker är bra. För att få veta måste man fråga.

Detta är ett pionjärarbete i den meningen att Uppsala län kommer att bli det första länet med en egen barnombudsman som arbetar för att stärka barns och ungas rättigheter.

Ett varmt tack till er alla som gjort det möjligt att genomföra detta arbete. Tack också till er som läst och kommenterat texten under skrivprocessen.

Det är en förhoppning att resultaten ska bidra till att vuxna och barn och unga närmar sig varandra för att diskutera frågor som ytterst handlar om barnets rättigheter. I det här materialet finns det en mängd frågor att forska vidare i för den som är intresserad.

Uppsala i oktober 2002

Elizabeth Englundh

Författare

Innehållsförteckning

Förord

Det finns ingen genväg...

Innehållsförteckning

Förkortningar

Sammanfattning

Bakgrund

Inledning **9**

Landstingets policy om
barnkonventionen
Barnombudsmannen i Uppsala
Uppdraget
Projektets mål och syfte
Frågeställningar
Urval
Metod
Genomförande och resultatens
pålitlighet
Resultatens giltighet
Objektivitet

Teori **16**

Uppsala län
Barnkonventionen
Barnombud-/smän i Sverige
Varför ska det finnas barnombudsmän?
Att företräda barn och unga

Resultat

Redovisning **26**

Landstingets inre arbete med
barnkonventionen
Barnens synpunkter
Vuxnas arbete med barnkonventionen
Vuxnas synpunkter på en
barnombudsman i Uppsala län

Svaren på frågorna **62**

Sammanfattande diskussion och utredarens förslag

Barnkonventionen i Uppsala län
En barnombudsman i Uppsala län

Referenser **76**

Bilagor

Förkortningar

Barn	Barn och unga
Bk	Barnkonventionen
BO	Myndigheten Barnombudsmannen
Bo	Barnombudsman
BoiU	Barnombudsmannen i Uppsala
FUB	För Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna
Lbo	Länsbarnombudsman
UL	Upplands Lokaltrafik

Sammanfattning

Föreliggande arbete är ett resultat av ett samarbete mellan Landstinget i Uppsala län och Barnombudsmannen i Uppsala. Utgångspunkterna är FN:s konvention om barnets rättigheter och landstingets policy om barnkonventionen.

I studien ingår synpunkter från 477 barn och unga i länet, totalt 62 vuxna i kommunerna, landstinget och länsstyrelsen samt tre enkätsvar från frivilligorganisationer. I rapporten diskuteras i huvudsak två frågor, barnkonventionens införlivande och hur en barnombudsman i Uppsala län ska arbeta.

Resultaten visar att barnkonventionen ännu inte har någon status i Uppsala län. Därför kan den inte påverka barns och ungas livsvillkor på det sätt som var menat. Barnen svarar att de tycker det är bra med en länsbarnombudsman som kan hjälpa dem, informera om deras rättigheter och arbeta för att vuxna ska lyssna till deras synpunkter. Vuxna tror att barnfrågor kan få ökad status med en barnombudsman i länet och det är viktigt med lokala nätverk så att man säkrar lokalkännedom och tillgänglighet för barnen. Nätverken ska fungera som länkar till länsbarnombudsmannen eftersom uppfattningen är att en länsbarnombudsman inte ska hjälpa barn lokalt.

Övriga synpunkter som framkommit är att frågan bör lyftas till det blivande regionala samverkansorganet, att det bör skrivas tydliga avtal mellan de parter som ingår och att arbetet i huvudsak bör ske på övergripande nivå.

Del 1 Bakgrund

Inledning

Landstingets policy om barnkonventionen

I juni 2000 fattade landstinget i Uppsala län beslut om en policy¹ för arbetet med barnkonventionen. Av policyn framgår att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska vara en värdegrund för landstingets olika verksamheter och den innehåller såväl strategier som övergripande och detaljerade mål.

Ett av de detaljerade målen är att landstinget ska ta initiativ till att en barnombudsman för Uppsala län inrättas.

Som ett led i policyn har landstinget, i samverkan med kommunförbundet i Uppsala län, den ideella föreningen ”Barnombudsmannen i Uppsala” (BoiU) och myndigheten Barnombudsmannen (BO) genomfört ett antal utbildningar om barnkonventionen. Utbildningarna riktade sig i huvudsak mot den politiska nivån i landstinget och länets kommuner och pågick under hösten 2000.

Barnombudsmannen i Uppsala

Den ideella föreningen BoiU har funnits sedan 1988. Föreningen består av en styrelse och ett kansli med fyra anställda. Verksamheten riktar sig till barn, ungdomar och vuxna i Uppsala kommun. Arbetet sker på såväl individ-, som på grupp- och samhällsnivå. Styrelsen består för närvarande av fem kvinnor och en man. Det finns 25 betalande medlemmar.

Under hösten 2001 frågade landstinget om BoiU kunde tänka sig att utvidga verksamheten till att gälla hela länet. Arbetet skulle i så fall beröra landstinget och länets samtliga kommuner.

---

¹ Landstinget i Uppsala län, Hälso- och sjukvårdsavdelningen, (2000).

Föreningens styrelse var av den uppfattningen att den inte kunde utvidga arbetsfältet utan att först få kunskap om vilka förutsättningar som fanns i övriga delar av länet. På så sätt föddes projektet ”En barnombudsman för Uppsala län”. I januari 2002 skrevs ett avtal mellan BoiU och landstinget i Uppsala län. Projektet startade i januari 2002 och skulle genomföras under samma år.

Uppdraget

BoiU: s uppdrag innefattade att:

- Genomföra en kartläggning över hur landstinget och kommunerna i Uppsala län uppfattar behovet av en barnombudsman för länet.
- Initiera ett nätverk som ska arbeta med att införliva barnkonventionen i landstingets verksamheter.
- Ta initiativ till utbildningsinsatser för förtroendevalda och tjänstemän inom landstinget.
- Beskriva hur de olika aktörerna hittills har arbetat med att införliva barnkonventionen.

Projektets mål och syfte

Projektets mål var att öka kunskaperna om hur kommunerna och landstinget anser att inriktningen på arbetet för en barnombudsman i länet bör vara. Eftersom såväl länsstyrelsen som frivilligorganisationerna i länet är viktiga regionala aktörer ansågs det viktigt att tillföra studien även deras synpunkter. Syftet var att på sikt stärka barns rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Frågeställningar

De frågor BoiU ville få svar på var:

- Vilken kännedom har landstingets verksamheter om policyn om barnkonventionen?

- Vad har de olika aktörerna gjort för att införliva barnkonventionen?
- Vilka frågor tycker barnen att en barnombudsman i länet ska arbeta med?
- Vilka är skillnaderna mellan en lokal barnombudsman och en länsbarnombudsman?
- Vilka frågor tror vuxna att barn vill prata med en länsbarnombudsman om?
- Hur skiljer sig behoven åt mellan de olika länsdelarna?

Urval

Kommuner

I studien ingår de kommuner som hör till Uppsala län under 2002.

Barn och unga

I varje kommun besöktes fyra klasser. En klass i vardera, det som tidigare kallades, låg-, mellan- och högstadiet samt en gymnasieklass. Kommunerna valde själva vilka klasser som skulle delta, totalt 477 barn och unga. I Uppsala, som har 14 kommundelar, deltog grundskoleklasser från Stenhagen (ett område med barn från olika kulturer) och gymnasieungdomar från de centrala delarna. Ingen kommun valde en särskoleklass.

Vuxna

I varje kommun genomfördes två gruppintervjuer. Den ena gruppen bestod av tjänstemän på ledningsnivå/politiker, den andra gruppen av personal som arbetar nära barnen. Gruppstorleken varierade mellan tre och sju personer. Kommunerna valde själva vilka personer som skulle delta. Totalt 54 personer, 37 kvinnor och 17 män intervjuades. Tanken med att intervjua olika personalkategorier var att få veta om det var några skillnader i synsätt mellan de olika grupperna.

Landstinget

Inom landstinget intervjuades t.f. landstingsdirektören, individuellt och en grupp på fyra personer från landstingets Nätverk för barnkonventionen.

Länsstyrelsen

På länsstyrelsen i Uppsala län intervjuades länsrådet, den högste tjänstemannen inom myndigheten.

Barnombudsmannen i Uppsala

Hos BoiU intervjuades föreningens ordförande och kansliets chef, barnombudsmannen.

Frivilligorganisationer

För att få spridning i resultatet kontaktades frivilligorganisationer med olika inriktning och geografisk spridning. De organisationer som kontaktades var:

- Nätet, Resurs och föräldraföreningen i Enköping/Håbo för barn och ungdomar med neuropsykiatriska handikapp.
- För Utvecklingsstörda Barn, ungdomar och vuxna (FUB) i Norduppland.
- Upplands Idrottsförbund.
- SIU (en samarbetsorganisation för invandrarorganisationer).
- Rädda Barnens distriktsförbund i Uppsala (innefattande sex lokalföreningar).

Metod

Arbetet har genomförts med metoder av kvalitativ (intervjuer) och kvantitativ karaktär (enkäter). Dessutom har olika typer av dokument studerats, dels verksamheternas beskrivningar av sitt arbete, dels material som andra har skrivit om funktionen barnombudsman.

Intervjuer

Med kommunernas och landstingets personal genomfördes semistrukturerade gruppintervjuer med intervjuguide². Gruppintervjuer valdes av flera skäl, jämfört med individuella intervjuer är de tidsbesparande, dessutom kan deltagarna ge varandra inspiration under samtalets gång och olika åsikter kan ställas emot varandra på ett mer direkt sätt. Intervjuaren kan också fördjupa diskussionerna genom att ställa följdfrågor. Individuella intervjuer valdes för nyckelpersoner.

Enkäter

Barnen och frivilligorganisationerna besöktes och ombads svara skriftligt på fem frågor³.

Genomförande och resultatens pålitlighet

Arbetet inleddes med en bred förankring hos ett antal personer vilka, i senare skede, var viktiga för tillträde till resten av organisationen, inte minst barnen. De som besöktes var samtliga förvaltningschefer inom landstingets olika verksamheter, kommundirektörerna och/eller kommunalråden, länsrådet och länsstyrelsens sociala enhet samt fyra frivilligorganisationer.

---

² Se bilaga 1.

³ Se bilaga 1.

Vuxna

I nästa skede intervjuades totalt 62 personer, 43 kvinnor och 19 män. Samtliga vuxna tillsändes landstingets policy och projektplanen och de fick också information om hur själva intervjun skulle gå till. Vid några tillfällen framkom att deltagarna kände sig dåligt informerade om såväl syftet med intervjun som innehållet, vilket naturligtvis kan ha påverkat resultaten. Varje intervjutillfälle inleddes med en kort rekapitulering och intervjupersonerna hade möjlighet att ställa frågor. Fyra personer har, som tidigare nämnts, intervjuats individuellt.

Barn

477 barn och unga skrev sina synpunkter. Varje klass besöktes av BoiU som beskrev syftet med besöket, berättade om sitt arbete i Uppsala och bad barnen skriva sina synpunkter. Vissa klasser var väl förberedda inför mötet med BoiU, andra inte. En del klasser var trötta efter en lång arbetsdag och några klasser var omotiverade att delta. I vissa klasser var barnen väldigt sugna på att diskutera och få veta mera. Hur barnen var förbereda, deras ålder och förmåga att förstå är faktorer som påverkar svaren. Även den vuxnes sätt att framställa frågorna kan påverka resultaten.

Frivilligorganisationerna

Frivilligorganisationerna skickade in sina synpunkter efter att ha fått information om det pågående arbetet.

Resultatens giltighet

Studien är genomförd i en region, Uppsala län, och frågorna är formulerade för att öka kunskapen om de förhållanden som råder just här, varför man inte kan dra några slutsatser som är giltiga för en större population.

Objektivitet

När man talar om tillförlitlighet och allmängiltighet i forskningssammanhang uppstår ofta frågor om objektivitet. I detta sammanhang är det värt att nämna att denna studie inte gör anspråk på att vara objektiv i den bemärkelsen att utredaren är värderingsfri.

Teori

Uppsala län

Uppsala län beskrivs som ett mångfacetterat län, med regionala särdrag. Från fiske i norr till Mälarslotten i söder, skärgården i öster och kulturhistoria i Uppsala.

Kommunerna

I Uppsala län ingår kommunerna; Enköping, Håbo, Tierp, Uppsala, Älvkarleby och Östhammar. Från den 1 januari 2003 är Knivsta en egen kommun. På kommunernas hemsidor kan man läsa mer om vad som är speciellt för varje kommun⁴.

Läs mer på de olika hemsidorna.

⁴ www.enkoping.se; www.habo.se; www.tierp.se; www.upsala.se; www.alvkarleby.se; www.osthammar.se

Andel barn i befolkningen

Uppsala län har totalt 296 627 invånare⁵. Av dessa är 67 094 barn 0–17 år.

På kommunnivå är siffrorna:

Enköping	8 756	Uppsala	42 212
Håbo	4 735	Älvkarleby	1 952
Tierp	4 377	Östhammar	5 062

Landstinget

Landstinget ansvarar, förutom för hälso- och sjukvård, även för att skapa förutsättningar för regional tillväxt i Uppsala län. Ungefär 15 procent av landstingets totala budget går till regional utveckling. Utvecklingsarbetet är framförallt inriktat på trafik, näringsliv, forskning och utveckling (FoU), miljö, kultur, turism, IT samt EU/internationella frågor. Mycket av det arbetet sker i samarbete med länets kommuner och Mälardalsrådet, ett samverkansorgan mellan Uppsala, Västmanland, Sörmland och Stockholm⁶.

Barnkonventionen

Barnkonventionen antogs av FN: s generalförsamling i november 1989 och trädde i kraft i förhållande till Sverige i september 1990. En konvention är juridiskt bindande för de länder som ratificerat den och det är statens ansvar att verka för att landet lever upp till sina åtaganden. Bk reglerar vilka rättigheter barn har i förhållande till familjen och samhället. Det finns ingen domstol som dömer dem som inte lever upp till bk, däremot finns det ett övervakningssystem, FN-kommittén för barnets rättigheter (FN-kommittén). Varje land skriver vart femte år så kallade landrapporter där man beskriver

---

⁵ SCB, 31 december 2001.

⁶ www.lul.se

hur arbetet fortskrider. Rapporterna granskas av ovan nämnda kommitté som också för en dialog med varje land.

Barnkonventionen i Sverige

Sverige har genomfört en rad insatser som ligger i linje med FN-kommitténs rekommendationer. Bland annat fattade regeringen beslut om en *Nationell strategi för barnkonventionens genomförande i Sverige*, under våren 1999. BO fick ett stort uppdrag i strategin och genomförde fram till och med december 2001 många utbildningsinsatser i kommuner, landsting och myndigheter. Av strategin framgår⁷:

För kommuner och landsting:

- Kommuner och landsting bör erbjuda sin personal fortbildning för att stärka sin barnkompetens och sina kunskaper om barnkonventionen.
- Kommuner och landsting bör inrätta system för att kunna följa hur barnets bästa förverkligas i det kommunala och landstingskommunala arbetet.
- Barnplaner, barnbilagor och barnkonsekvensanalyser kan vara instrument för en sådan uppföljning.

För myndigheter:

- Statligt anställda vars arbete har konsekvenser för barn och ungdomar ska erbjudas fortbildning för att kunna stärka sin barnkompetens och sina kunskaper om barnkonventionen.
- Barnkonsekvensanalyser ska göras vid statliga beslut som rör barn.
- Barnperspektivet ska i lämplig omfattning finnas med i utredningsdirektiv.

Barnkonventionen och Landstinget i Uppsala län

I oktober 1998 utsåg landstingsstyrelsen en politisk ledningsgrupp som hade uppdraget att ta fram en övergripande policy för hur bk skulle förverkligas i Landstinget i Uppsala län. Policyn, som antogs i

---

⁷ Reg. prop. 1997/98:182.

juni 2000, kan ses som ett led i att arbeta i enlighet med den ovan nämnda strategin⁸.

Barnkonventionen och kommunerna i Uppsala län

För att få en bild över hur läget med att införliva bk i Sveriges kommuner fortskrider, genomför BO vartannat år en kommunenkät. Enligt den senaste enkäten⁹ har arbetet med att införliva bk i Sveriges kommuner tagit ett rejält kliv framåt. Trots detta menar BO att många kommuner fortfarande är i förankrings- och mobiliseringsfasen och få har tagit steget till att utvärdera arbetet.

Barnkonventionen och länsstyrelsen

En av länsstyrelsens uppgifter är att utöva tillsyn över kommunernas arbete inom olika områden. I de rapporter som beskriver och utvärderar kommunernas arbete inom socialtjänstens område ingår vissa centrala begrepp ur bk (artikel 3 och 12)¹⁰.

Barnkonventionen och frivilligorganisationer

Sedan barnkonventionens tillkomst 1990 har många frivilligorganisationer arbetat både internt och externt med utbildning och information om bk. Flera organisationer kallar sig idag barnrättsorganisationer och har tydliga formuleringar i policydokument och liknande som visar att bk är en värdegrund. En sådan organisation är Rädda Barnen. Barnens Rätt i Samhället (BRIS) arbetar också för att förverkliga bk.

Barnkonventionen ställer krav

Att införliva ett nytt perspektiv ställer krav på förändrade arbetssätt inom en rad områden. FN-kommittén har definierat ett antal krav som pekar på vad som måste förändra. Kraven är kopplade till olika artiklar i bk.

---

⁸ Landstinget i Uppsala län (2000).

⁹ BO:s enkät till kommuner 2001.

¹⁰ Länsstyrelsens meddelandeserie, 2001:3, 2001:4, 2001:6.

Kartläggning och datainsamling

För att veta att inget barn diskrimineras måste vi samla in data och kartlägga hur det ser ut för barn. Det kan till exempel handla om att säkerställa att inget barn diskrimineras på grund av bostadsort.

(Artikel 2)

Prövning av barnets bästa

Inför varje beslut som rör barn ska två prövningar göras. Först ska en prövning göras där det framgår vad som är barnets bästa i denna fråga. Sedan ska man bestämma hur tungt barnets bästa ska väga i detta beslut. (Artikel 3)

Aktiva prioriteringar

I frågor som rör ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, ska barn prioriteras till det yttersta av tillgängliga resurser. När man inte kan prioritera barn måste man dokumentera det och fundera över vilka kompenserande åtgärder som behövs. (Artikel 4)

Helhetssyn och samverkan

En av grundtankarna med barnkonventionen är att ta ett helhetsgrepp på barn, barns liv och uppväxtförhållanden. För att ha en helhetssyn på barn måste vuxna inom och mellan olika verksamheter samverka. (Artikel 6)

Barns inflytande och delaktighet

Barn har rätt att säga sin mening i frågor som rör dem. De har också rätt att få sina synpunkter beaktade i förhållande till ålder och mognad. (Artikel 12)

Information och kunskap

Staten ska informera såväl vuxna som barn om innehållet i barnkonventionen. (Artikel 42)

Barnombud-/smän i Sverige

I Sverige finns det (okt. 2002) barnombudsmän på nationell och lokal nivå. Det finns ingen kännedom om barnombudsmän på regional nivå.

Barnombudsman på nationell nivå

Som en direkt följd av att Sverige ratificerade bk tillsattes 1993 en barnombudsman¹¹ på nationell nivå. BO är reglerad i lag. Alla länder som ratificerat konventionen rekommenderas av FN-kommittén att ha en oberoende bo. Det ses som ett led i att införliva bk¹².

Barnombudsmän på lokal nivå

I dag finns det fem lokala barnombud-/smän i Sverige; förutom i Uppsala även i Västerås, Växjö, Timrå, Karlskoga och Lerum¹³. De flesta bo på lokal nivå är knutna till någon frivilligorganisation och är inte reglerade i lag. Såväl titel som arbetsuppgifter, anställningsförhållanden och organisation varierar. BoiU har funnits längst och har fyra anställda.

Varför ska det finnas barnombudsmän?

Frågan om olika former av företrädare för barn har diskuterats av olika aktörer och under våren 2002 fick BO regeringens uppdrag¹⁴ att utreda frågan om lokala företrädare för barn. Uppdraget ska vara slutfört under 2003. Även namnet har varit en fråga för diskussion, i dagsläget har BO och BoiU samma namn, vilket ibland ger upphov till missförstånd. Av ovan nämnda proposition framgår också att BO

---

¹¹ Lag 1993:335 om barnombudsman. www.bo.se

¹² FN-kommittén, Reporting guidelines to governments. I UNICEF(1998).

¹³ Se respektive hemsida: www.vaxjo.se; www.vasteras.se; www.timra.se; www.karlskoga.se

¹⁴ Regeringens proposition 2001/02:96.

i framtiden ska få utökat mandat att föra en dialog med kommuner, landsting och myndigheter om hur de arbetar för att införliva bk.

Barnombudsmannen som ett verktyg

Även om det länge har funnits olika typer av företrädare för barn är det ett faktum att antalet har ökat efter barnkonventionens tillkomst. Det gäller såväl internationellt som nationellt, regionalt och lokalt. Arbetet sätts ofta i samband med utvecklingen av mänskliga rättigheter för barn och en av huvuduppgifterna har blivit att driva och bevaka frågor som rör barns rättigheter¹⁵.

Organisation

En ombudsmannafunktion är ett långsiktigt arbete och därför bör tillsättningen vara på en viss tid, det bör avsättas medel för samma tid och beslutet bör vara tvärpolitiskt förankrat. Dessutom är det viktigt att den som fattar beslutet om att inrätta en bo förstår innebörden av beslutet samt att det finns en vilja att förändra¹⁶. Att vara oberoende är en förutsättning för att en barnombudsman ska kunna uttala sig i vilken fråga som helst eller påvisa missförhållanden. Dessutom bör det finnas möjlighet att få tillgång till information som kan vara nödvändig för vissa arbetsuppgifter. Exempel på sådan information kan vara statistik som behövs för att redovisa likheter/skillnader i uppväxtförhållanden mellan olika områden.

Arbetsuppgifter

Som nämnts ovan är en viktig del av bo: s arbete att sprida kunskap om bk och då kan arbetet utgå från grundprinciper (artiklarna 2, 3, 6 och 12)¹⁷. Bra arbetssätt är att kartlägga barns situation, ta fram dokument som visar hur barns vardag ser ut, påverka policy- och lagstiftningsprocesser, gå igenom budgetdokument som visar hur stora resurser som satsas på barn samt vara en talesman för barn och inte minst företräda dem i olika situationer. I de fall bo fungerar

---

¹⁵ The European Network of Ombudsmen for Children, (ENOC). www.ombudsnet.org

¹⁶ Sannerstedt, A. (1997, andra upplagan).

¹⁷ Save the Children, UNICEF (2000).

som en klagoinstans eller arbetar med frågor som rör enskilda barn måste det finnas en lokal struktur som är tillgänglig för barnen¹⁸.

Att företräda barn och unga

Att företräda barn är en både rolig och svår uppgift. Ingenting är självklart i möten med barn och många vuxna beskriver den glädje som ofta uppstår i dialogen.

Etiska dilemman

Man får emellertid inte glömma att man som barns företrädare ställs inför olika etiska problem¹⁹. Exempel på ett sådant dilemma är att man som vuxen bör fundera över vilka motiv som styr ens handlande. Ett annat exempel är att reflektera över i vilka sammanhang barn ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande.

Det kan också hända att barn berättar saker som bekymrar dem bara för att man är vuxen och finns till hands. Även om bo eller lbo inte arbetar med barns individuella problem är det viktigt att ta ställning till hur den typen av information ska hanteras. Lokala bo, med en frivilligorganisation som huvudman, omfattas inte av anmälningsskyldighet och sekretess som offentliganställda bo gör.

I dialog med barn

Så sent som på 1970-talet var det vanligt att man observerade barns beteende när man ville veta något ur barnets synvinkel²⁰. Efter barnkonventionens tillkomst har intresset ökat för att fråga barnen själva om deras synpunkter. Idag är det en nödvändighet om man vill vara trovärdig.

Erfarenheter från den tidigare nämnda *Nationella strategin för barnkonventionens genomförande i Sverige* visar att många vuxna

---

¹⁸ ENOC, www.ombudsnet.org.

¹⁹ Barnombudsmannen (2001).

²⁰ Rasmusson (1999).

har höga ambitioner att öka barns och ungas möjligheter till inflytande. Ett faktum är att det ofta saknas kunskap om hur man gör utan att det blir en form av skendemokrati.

Hur skapas reellt inflytande för barn och unga? Det finns inget allmängiltigt svar på den frågan. Däremot finns det ett antal frågor man bör ställa sig. Varför vill jag veta det här? Hur ska resultaten användas? Vilka barn ska tillfrågas och hur ska resultaten presenteras för dem?

Kan barn och unga ha vilka synpunkter som helst och ändå bli accepterade som informanter? Barn och unga är beroende av vuxna för att få möjligheter till inflytande och det är viktigt att vuxna inte utnyttjar detta maktförhållande²¹.

---

²¹ Barnombudsmannen (2001).

Del 2 Resultat

Redovisning

Nedan följer en redovisning av de resultat som framkommit i studien. I projektet ingick totalt fyra uppgifter: att utbilda politiker och tjänstemän i landstinget om bk, att skapa ett landstingsnätverk för bk, att ta reda på hur olika aktörer i länet arbetar med bk samt att undersöka hur dessa aktörer ser på en lbo.

Resultaten redovisas i följande ordning:

- Utbildning inom landstinget.
- Landstingets Nätverk för barnkonventionen.
- Barnens synpunkter.
- Hur kommunerna, landstinget, länsstyrelsen, BoiU och frivilligorganisationerna arbetar med barnkonventionen.
- Hur ovan nämnda parter ser på en barnombudsman i Uppsala län.

Till barnens svar finns en kort inledning och en avslutande kommentar. Kursiv text är citat ur intervjuerna.

Landstingets inre arbete med barnkonventionen

I projektet ingick två delar som riktade sig direkt till landstingets egna verksamheter. Den ena var utbildning om bk till politiker i styrelser och nämnder samt tjänstemän och det andra var att skapa ett nätverk som skulle fundera på hur de olika verksamheterna kan arbeta med att införliva bk.

Utbildning inom landstinget

På grund av det förestående valet under hösten 2002 bestämdes det att lägga in utbildning om bk som en del i de nya politikernas introduktionsutbildning under våren 2003.

Landstingets nätverk för barnkonventionen

Nätverket skapades genom att förvaltningscheferna utsåg lämpliga personer till detta arbete. Dessa personer inbjöds till ett första möte i

maj 2002. Vid detta tillfälle gavs en introduktion till bk och landstingets arbete med bk, ett exempel från ett annat landsting presenterades och gruppen fick till uppgift att fundera på hur bk skulle kunna genomföras i deras förvaltning. I september 2002 tillkom en person från vuxenpsykiatri. Upplandsmuseet och Landstingsservice finns inte representerade i nätverket. Nätverket träffades en andra gång i oktober 2002. Då gavs en fördjupad utbildning om bk där teori blandades med praktik. Deltagarna berättade också vad som hänt i de olika förvaltningarna sedan våren och det beslutades att nätverket skulle finnas kvar och sammankallas igen när landstingets nya organisation är riktigt klar.

Barnens synpunkter

Nedan följer en redovisning av barnens synpunkter. Eftersom frågorna har olika karaktär ser redovisningarna olika ut men alla frågor har en inledning och avslutas med en kort kommentar. Det var möjligt att ge flera förslag på varje fråga, därför stämmer inte antal alternativ med antal svaranden. Sist finns en uppställning som visar svarsfrekvensen för frågan.

Barnens frågor:

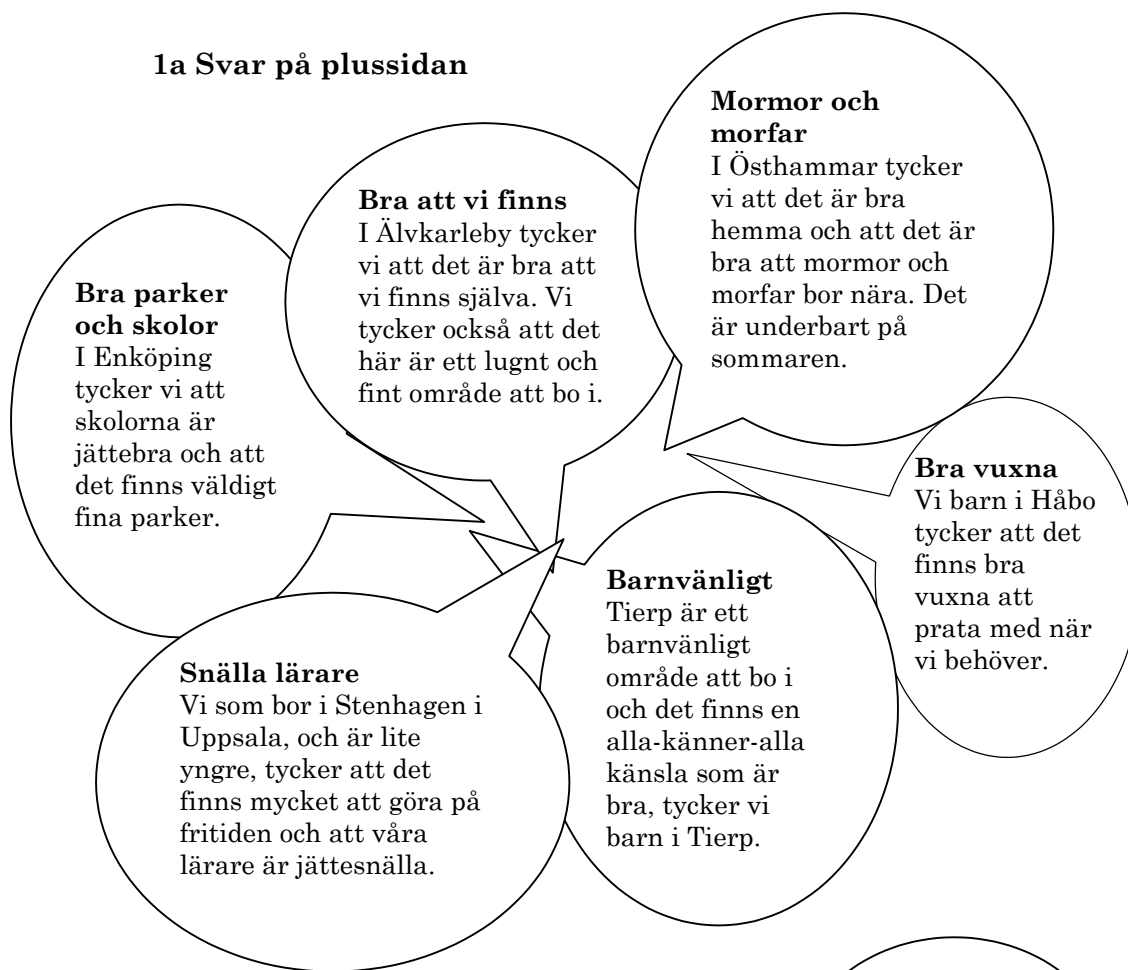
1. Hur tycker du att det är att vara barn eller ungdom och bo i din kommun? Skriv om vad som är bra, dåligt eller om något du saknar eller är stolt över.
2. Känner du till något som står i barnkonventionen?
3. Har ni på er skola arbetat med barnkonventionen och till exempel skrivit uppsatser, gjort utställningar eller annat?
4. Vad tycker du att en barnombudsman skulle göra och arbeta med för barn och ungdomar i din kommun?
5. Vad tycker du att en barnombudsman för Uppsala län skulle arbeta med för alla barn och ungdomar i Uppsala län?

Fråga 1

Hur tycker du att det är att vara barn eller ungdom och bo i din kommun? Skriv om vad som är bra, dåligt eller om något du saknar eller är stolt över.

Här följer en kortfattad redogörelse för svaren på fråga 1. För er som vill ha mer detaljerad information om de synpunkter som framkommit hänvisas till de särskilda rapporter som är framtagna på kommunnivå. Svaren är uppdelade i 1a, där de positiva synpunkterna finns och 1b, där olika förslag och de synpunkter som finns på minussidan, redovisas. I pratbubblorna nedan presenteras de synpunkter som varit unika för barnen i de olika kommunerna. Ofta nämns samma områden på plus- och minussidan, men det är inte samma barn som "talar" under de olika rubrikerna. Sist redovisas svarsfrekvensen, bortfall och svar som: ja, nej, vet ej.

1a Svar på plussidan

Svarsfrekvens:

Fråga 1a	Svar	Ej svar	Totalt
Enköping	95	0	95
Håbo	74	11	85
Tierp	50	10	60
Uppsala	83	4	87
Älvkarleby	75	0	75
Östhammar	71	4	75
Totalt	448	29	477

Vi svarade, allt är bra, ok, vet inte och liknande.
19 barn

Vi svarade något som inte hörde hit
2 barn

I övrigt har barnen i samtliga kommuner kommenterat frågor inom följande områden: skolan, fritiden, omgivningarna, hemmet, kamraterna, naturen, trafiken, kommunikationerna och lokala sporter.

1b Svar på minussidan²², eller förslag

Svarsfrekvens:

Fråga 1b	Svar	Ej svar	Totalt
Enköping	92	3	95
Håbo	74	11	85
Tierp	48	12	60
Uppsala	83	4	87
Älvkarleby	68	7	75
Östhammar	71	4	75
Totalt	436	41	477

Vi svarade, vet inte, inget är dåligt och liknande.
56 barn

Vi svarade något annat.
5 barn

Vi tycker allt är dåligt.
2 barn

På minussidan har barnen haft synpunkter på frågor inom skola, fritid, nedskräpning, affärer, klotter, trafik, naturen, kamrater, droger, för lite inflytande och kommunikationer.

²² Se under Håbo kommun: Skola 2000 innebär att de traditionella klasserna är ersatta av åldersblandade arbetsenheter med ca 80 elever. Varje arbetsenhet har tillgång till ett samlingsrum och ett antal mindre arbetsrum. Personalen arbetar i arbetslag på 6-8 personer som tillsammans ansvarar för undervisningen och den sociala miljön inom den egna arbetsenheten. För de lägre åldrarna ansvarar arbetslaget även för fritidshemmen. Arbetsättet präglas av flexibla arbetsmetoder och ett undersökande arbetssätt. Per Nygren, administrativ chef, Håbo kommun.

Kommentar:

Av svaren kan man se att de områden som är viktiga för barnen finns både på den positiva och negativa sidan, det som är bra för den ena upplevs som mindre bra för den andra. De synpunkter som finns i pratbubblorna är det som skiljer kommunerna åt och där kan man se att det varierar mellan orterna.

Fråga 2

Känner du till något som står i barnkonventionen?

Den här frågan är ställd så att det går att svara ”ja” eller ”nej”, vilket man kan se har påverkat svaren i vissa klasser. Vilka rättigheter säger sig barnen känna till? Svaren är kategoriserade för att kunna sorteras in under olika artiklar i konventionen.

De svar där barnen nämner ordet ”mobbing” är införda under artikel 28.2 som säger att disciplinen i skolan ska upprätthållas på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet.

De svar där barnen svarar att barn har rätt att inte få stryk av vuxna och liknande, är införda under artikel 19 som säger att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld.

De svar där barnen säger att barn har lika värde, att man får ha vilka kläder man vill, att barn inte får diskrimineras och liknande är införda under artikel 2, rätten att inte diskrimineras.

Nedan följer en tabell som beskriver vilka rättigheter barnen och ungdomarna i de olika kommunerna säger sig känna till.

Artikel	Enköping	Håbo	Tierp	Uppsala	Älvkarleby	Östhammar
1 Definition av barn			2			
2 Icke-diskriminering	36	5	5	16	3	10
3.2 Skydd och trygghet						5
6 Rätten till liv		1		2		
7 Namn, nationalitet	3	3	5	5		1
12 Säga sin mening	4	10		16	23	13
14 Religionsfrihet		3				
16 Privat- och familjeliv		5				
18 Uppfostran och utveckling		12		7	1	17
18.3 Barnomsorg						1
19 Skydd mot övergrepp	11	8	4	4	16	28
22 Flyktingbarn		1	2			
23 Handikappade barn		1				
24 Hälso- och sjukvård		4	17	5	1	6
27 Levnadsstandard	29	15	14	5	18	30
28 Rätt till utbildning	34	23	15	53	27	52
28.2 Disciplinen i skolan	8	1		1	3	7
31 Vila och fritid	3	11	1	9	10	12
32 Barnarbete	3			1		5
34 Skydd mot sex. utnyttj.				1		2
37 Barn i fängelse		1		1		
38 Barnsoldater		3		4		
40 Kriminalvård		1				

Kommentar:

När barnen har beskrivit sina rättigheter har de för det mesta formulerat sig som att ”barn har rättigheter” ”de har rätt att....”. Svaren i Älvkarleby skiljer sig från de andra genom att barnen genomgående har svarat att ”vi har rätt att.....”. Ingen av de svarande i Tierp har nämnt någon rättighet med utgångspunkt i artikel 12, rätten till inflytande och delaktighet. I en klass i Enköping svarade samtliga att ”alla barn har lika värde”.

Svarsfrekvens:

Fråga 2	Svar	Ej svar	Totalt
Enköping	93	2	95
Håbo	80	5	85
Tierp	57	3	60
Uppsala	85	2	87
Älvkarleby	70	5	75
Östhammar	73	2	75
Totalt	458	19	477

Vi svarade vet inte, nej, kommer inte ihåg, lite grand och liknande.
97 barn

Vi svarade helt enkelt, Barns rättigheter.
10 barn

Vi svarade, kort och gott ja.
16 barn

Vi svarade något annat.
5 barn

Jag bryr mig inte.
1 barn

Fråga 3

Har ni på er skola arbetat med barnkonventionen och till exempel skrivit uppsatser, gjort utställningar eller annat?

Enligt artikel 42 i barnkonventionen har staten ett ansvar att informera såväl vuxna som barn om de rättigheter som ska komma varje barn till del. Hur ser det ut i skolorna? Vad känner barnen till om sina rättigheter? När får de veta och hur går det till?

Så här har vi arbetat med barnkonventionen

Vi som har arbetat med våra rättigheter har gjort det i skolan i olika projekt, till exempel, "Livsviktigt", "Barn i Världen" och på FN-dagen. Vi har läst böcker, sett film, lyssnat på musik, ritat eller bjudit in någon som berättat för oss, till exempel Bris eller Rädda Barnen.

Svarsfrekvens:

Fråga 3	Svar	Ej svar	Totalt
Enköping	92	3	95
Håbo	83	2	85
Tierp	58	2	60
Uppsala	86	1	87
Älvkarleby	72	3	75
Östhammar	74	1	75
Totalt	465	12	477

Vi svarade,
kort och gott
ja.
66 barn

Vi vet inte
eller kommer
inte ihåg.
52 barn

Jag svarade
något annat.
1 barn

Jag hoppas
fortfarande.
1 barn

Vi tycker att vi
borde prata mer
om våra
rättigheter.
2 barn

Vi gjorde det i låg-, mellan-
eller på högstadiet. Eller så
gör vi redan allt.
12 barn

170 barn svarade att de aldrig lärt sig något om sina rättigheter. De bodde i följande kommuner:

Älvkarleby 51 st, Håbo 38 st, Enköping 37 st

Östhammar 25 st, Uppsala 16 st, Tierp 3 st.

Kommentarer:

Av svaren på fråga 2 och 3 framgår att de yngre barnen nämner fler rättigheter än de äldre. I de högre klasserna är det flera som hänvisar till låg- och/eller mellanstadiet som en tid då man lärde sig något om barnkonventionen. Värt att notera är också att 170 barn svarar att de inte lärt sig något om sina rättigheter.

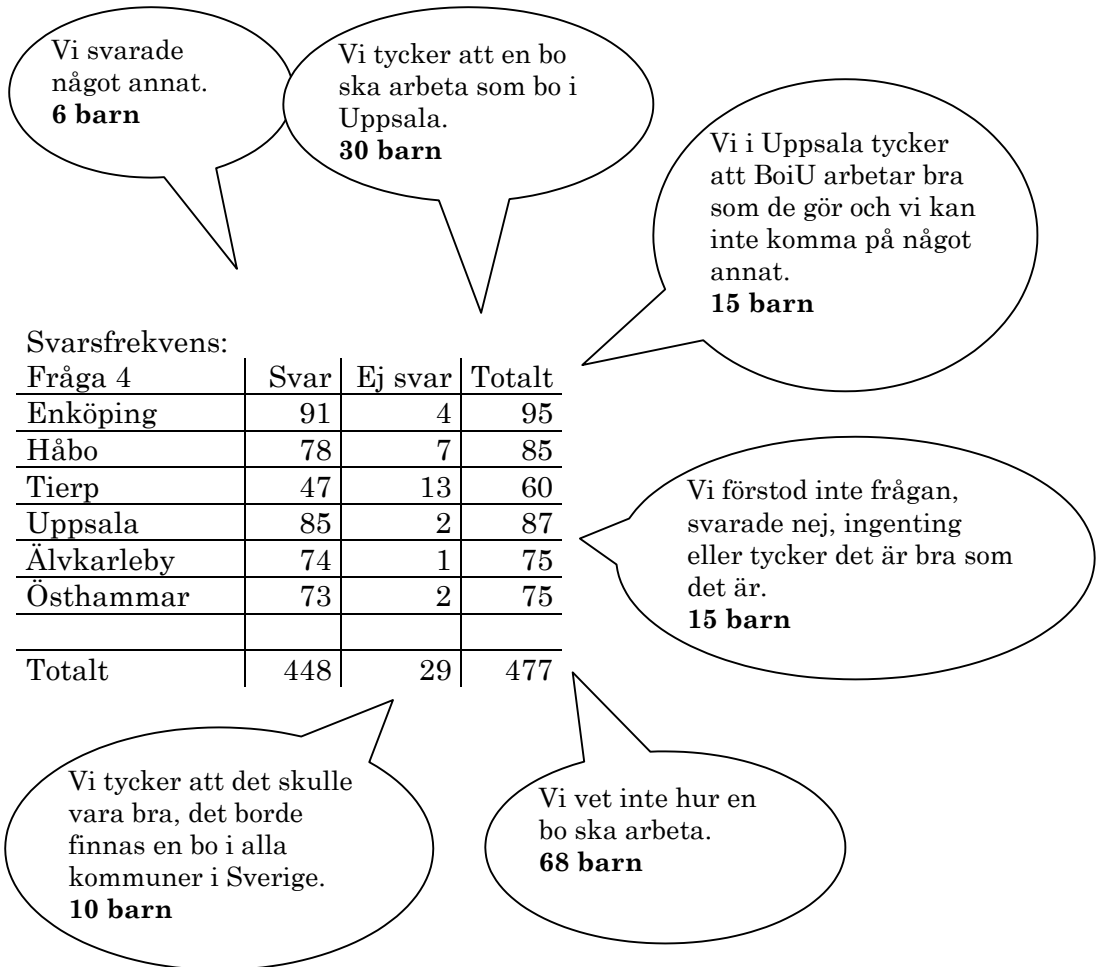
Fråga 4

Vad tycker du att en barnombudsman (bo) skulle göra och arbeta med för barn och ungdomar i din kommun?

Den här frågan ställdes för att få veta hur barnen ser på en barnombudsman på den egna orten. När man ser på svaren måste man tänka dels på barnens ålder, dels på att de vid endast ett tillfälle fått berättat för sig hur barnombudsmannen i Uppsala arbetar och vilka frågor barnen i Uppsala har när de tar kontakt.

De här frågorna vill barn och unga i Uppsala län att en lokal barnombudsman (bo) ska arbeta med:

Kommentar:

I Uppsala är det tydligt att några av barnen har kommit i kontakt med BoiU vid tidigare tillfällen. Några av dem svarar att BoiU arbetar bra som de gör och att de inte kan komma på något mer de skulle kunna göra. De barn som svarar att ”det är bra som det är” finns inte i Uppsala och syftar på att det är bra som det är nu.

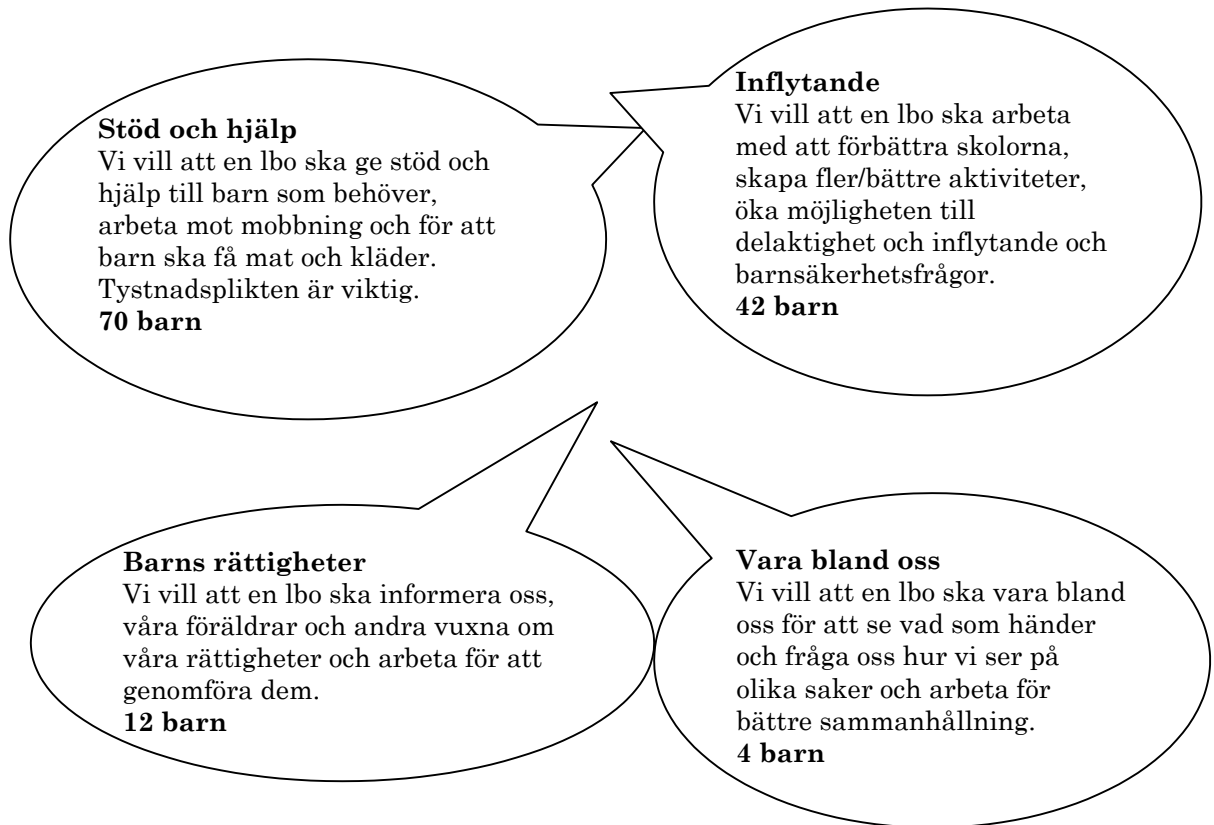
Det är många barn som svarar att en bo ska hjälpa barn (205 st), skapa nya eller förbättra aktiviteter (90 st) och förbättra sådant som rör skolan (38 st). 68 barn säger att de inte vet hur en bo ska arbeta. Ingen ställer sig frågande till en lokal bo.

Fråga 5

Vad tycker du att en barnombudsman för Uppsala län ska arbeta med för alla barn och ungdomar i Uppsala län?

Syftet med den här frågan var att belysa barnens syn på vilka arbetsuppgifter en barnombudsman i Uppsala län ska ha. När man läser barnens svar måste man även här se till deras ålder och möjlighet att förstå vad ett län är och innebörden av att arbeta länsövergripande för barns rättigheter. Det spelar också roll hur den vuxne presenterat frågan och hur väl förberedda barnen varit.

De här frågorna vill barn och unga i Uppsala län att en länsbarnombudsman (lbo) ska arbeta med:

De barn och unga som har ett länsperspektiv tycker att en lbo ska arbeta med följande frågor:

Lika rättigheter

Vi vill att en lbo arbetar för att alla barn i Uppsala län får samma rättigheter och samma förutsättningar.

12 barn

Gemensamma aktiviteter

Vi vill att en lbo ska arbeta för att barn i länet får gemensamma aktiviteter och träffas lite oftare så man lär känna barn i andra kommuner.

4 barn

Gratis bredband

Vi vill att en lbo ska arbeta för att alla barn i länet ska få bredband, för ökad integration och se till att lokala bo gör vad de ska.

4 barn

Övriga synpunkter som framkommit är:

Vi undrar till vilken nytta

Vi ställer oss frågande till en lbo. Kommer det verkligen att gå? Det händer i alla fall inget bra för oss unga.

7 barn

Lbo ska arbeta som BoiU

Vi tycker att en lbo ska arbeta som BoiU gör idag eller som vi svarat på fråga 4.

39 barn

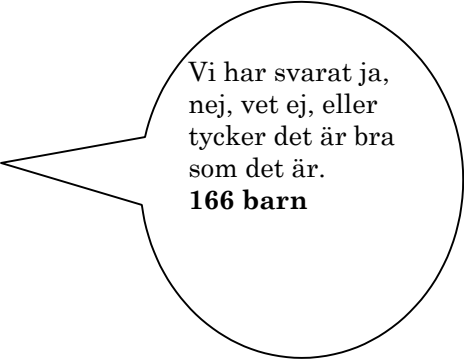
Det finns för få bo

Vi tycker att det finns för få bo i landet, det är bra att det finns vuxna man kan vända sig till.

19 barn

Svarsfrekvens:

Fråga 5	Svar	Ej svar	Totalt
Enköping	90	5	95
Håbo	77	8	85
Tierp	43	17	60
Uppsala	79	8	87
Älvkarleby	72	3	75
Östhammar	67	8	75
Totalt	428	48	477

Vi har svarat ja, nej, vet ej, eller tycker det är bra som det är.
166 barn

Kommentar:

På fråga 5 är det 70 barn som svarat att en lbo ska arbeta med stöd och hjälp, 42 barn vill att en lbo ska förbättra i skolorna, skapa aktiviteter och öka inflytandet för barn. 166 barn har svarat ”ja”, ”nej”, ”vet ej” eller att det är bra som det är och 7 barn uttrycker på olika sätt att det i alla fall inte kommer att hända något för dem och någon undrar om det verkligen är möjligt att genomföra.

Vuxnas arbete med barnkonventionen

Nedan följer en redogörelse för vuxnas beskrivningar av hur de arbetar med bk. Här presenteras synpunkter från samtliga intervjuade i kommunerna, landstinget, länsstyrelsen, BoiU samt de enkätsvar som inkommit från frivilligorganisationerna. Svaren är kategoriserade efter de synpunkter som framkommit i intervjuerna, med intervjuguiden som grund²³. Kursiverad text är citat ur intervjuerna.

Vilka frågor diskuterades

Under denna rubrik har grupperna diskuterat vad som styr arbetet med att införliva bk och om det finns några övergripande dokument/beslut att hänvisa till. Hur ser vuxna på olika nivåer i samhället på sitt arbete med att införliva bk?

Kommunernas arbete

Landstinget och Uppsala kommun har övergripande dokument som styr hur arbetet med att införliva bk ska gå till²⁴. Övriga kommuner saknar liknande dokument.

Teori eller praktik

Ingen av informanterna nämner att det finns ett systematiskt arbete med att införliva bk eller att det funnits någon typ av utvärdering av arbetet i förhållande till bk. Allt arbete som pågår är självklart knutet till bk för att det ligger både i uppdraget och i sakens natur när man arbetar med barn, *”det har vi ju i ryggmärgen”, ”vi försöker i alla fall att alltid ha barnets bästa framför ögonen”, ”däremot har vi gjort det utan att vi vet om det, att vi arbetar i barnkonventionens anda”*.

Någon undrar hur förpliktigande konventionen egentligen är och säger *”det är ju teori och vi befinner oss i den praktiska verkligheten,*

---

²³ Se bilaga 1

²⁴ Landstingsfullmäktige, Uppsala läns landsting (2000). Kommunfullmäktige i Uppsala kommun (1999).

att det är svårt ibland” och syftar på att det är svårt att få ihop teorin med praktiken. Flera informanter upplever också att konventionen är underordnad budget och frågar sig om det kan vara så, ”kan den vara det egentligen, när man tänker efter att vi har skrivit på och anammat den här?

Policydokument

I en kommun tycker man det är bra att landstinget antagit en policy om hur de ska gripa sig an barnkonventionsarbetet och säger *”det skulle underlätta för oss också väldigt mycket om vi hade ett dokument som sa hur vi skulle arbeta med barnkonventionen”*. I en annan kommun undrar man om policyn är genomförbar. Flera informanter beskriver en trötthet när det gäller olika policys, program och planer och menar att det viktiga är hur man tänker och efterlever bk, inte att det finns en plan som ingen bryr sig om. Ett förslag är att ta de dokument som finns och se vad som saknas i förhållande till konventionen.

Att få genomslag för en fråga

Även om det inte verkar vara några större problem att få gehör för förslag som tar sin grund i *”barnets bästa”* i den egna nämnden, beskriver flera informanter att det saknas kopplingar mellan ord och handling, vilket visar sig i att det inte avsätts resurser som motsvarar besluten, *”på den högre politiska nivån då är det plötsligt ekonomin som är viktig”*. Många politiker har höga ambitioner att både profilera sig själva och sin kommun. Ofta satsar man på en viss fråga och *”sedan tycker man att man satsat på den frågan och sedan kommer nästa fråga”*. Detta medför att verksamheten ibland uppfattas som fragmentarisk och det blir svårt att ha en helhetssyn.

Droppen som urholkar stenen

Många vill öka sina kunskaper om vad arbetet med bk innebär i praktiken och nämner att det är särskilt viktigt att politiker i kommunstyrelser får kunskap så att de förstår vad det innebär för dem. Som det upplevs nu är det väldigt mycket teori.

Det finns flera förslag på hur man skulle vilja arbeta med bk. Att diskutera frågan regelbundet vid ordinarie möten, är ett förslag. Det borde också vara revision på det här arbetet. När det gäller budget finns det alltid någon som talar om att man måste åtgärda om man är på fel väg, *”men när det gäller sådana här saker som att man inte följer barnkonventionen, då finns det ingen som med automatik går in och gör en revision på det och ser och säger till”*. Kanske är vi inte där än, att barns rättigheter är lika viktiga som att hålla budget?

Landstingets arbete

Från landstingsledningens sida ser man policyn som ett viktigt dokument som har tagits fram i den politiska processen. Även om man är medveten om riskerna med att dylika dokument inte får det genomslag man räknat med finns det i detta fall avsatta resurser, *”vilket ju är ett uttryck för en vilja att förverkliga barnkonventionen”*. Hälso- och sjukvårdsnämnderna och de som beställer produktion är viktiga parter i arbetet med att skapa en grund för att införliva bk. Arbetet måste också utvärderas så att man vet att man är på rätt väg. Policyn borde ha varit uppföljd under 2001, vilket inte är gjort.

Landstingsfullmäktige ger de ekonomiska ramarna och hälso- och sjukvårdsnämnderna ska se till att hälso- och sjukvården gör rätt saker utifrån befolkningens behov. De policys som finns inom landstinget ska följas av verksamheterna. I Uppsala län har barn och unga länge varit en prioriterad grupp och kommer att så vara även framöver.

Verksamheterna tycker att det är bra att de har en policy att luta sig mot och som helhet ser man bk som ett styrdokument i sig. Det visar sig också att de intervjuade ser att de arbetar med lite av varje ur policyn när de ser vad som ingår, *”Ja, det är ju mycket man är inne och plockar i när man nu har det här framför ansiktet”*. Man tror också att policyn lever i verksamheterna, men frågar sig hur det ser ut på administrativ och politisk nivå.

Kvalitetsstyrning i teorin

Genom att väga in bk när man beställer produktion kan arbetet med att införliva det nya perspektivet kopplas till budget- och bokslutsprocessen. I de så kallade vårdöverenskommelserna ska kraven konkretiseras ur ett befolknings- och medborgarperspektiv. På så sätt skapas en systematik och en rapportering av det som genomförts.

Kvalitetsstyrning i praktiken

I verksamheterna arbetar man på olika sätt med införliva bk. Det kan ske genom projekt, genom att man finslipar detaljer eller genom ett systematiskt arbete.

Inom Upplands Lokaltrafik (UL) har arbetet för ungdomar fått prioritet genom en aktiv VD som både inspirerar personalen och verkar för att skapa mervärden för ungdomar. Barn och ungdomar är UL:s viktigaste målgrupp och det är viktigt att känna till deras synpunkter på olika frågor. Man har tagit fram en broschyr angående skolkort till barn och unga vilken först gick ut på remiss till ett par skolor, så att eleverna fick ha synpunkter om utformning och innehåll. För att hålla bk levande finns det också planer på att tydliggöra den i verksamhetsplanen och på så sätt förankra synsättet hos UL:s ägare. Det vill säga landstinget och länets kommuner.

Inom barnhälsovården pågår ett antal projekt som syftar till att stötta barn och föräldrar. Bland annat deltar man i ett forskningsprojekt, barnhälsovård i förändring (BIFF). Det pågår också ett utvecklingsarbete med så kallat föräldracentrerat arbete, som syftar till att höja kvaliteten på barnhälsovården över lag. Målet är att hitta de barn som det är bekymmersamt för på ett tidigt stadium. Ytterligare ett arbete handlar om att försöka hjälpa föräldrar att skapa en rökfri miljö för barnen.

På ett sjukhus har man anställt en barnsjuksköterska som ska hjälpa till med att omhändertagandet av barn blir optimalt, dels

barn som är sjuka själva, dels barn som anhöriga. När barn är sjuka kan det vara väldigt svårt för alla inblandade och man arbetar för att avdramatisera det som händer. Här har man satsat både på att det ska finnas leksaker till barnen som de får ta med sig hem och att det ska finnas vrår där barnen kan dra sig undan. Även i ambulanserna finns det gosedjur till barnen som tröst och sällskap. I övrigt finns det samverkan med socialtjänsten, ungdomsmottagningen och laboratoriet där man arbetar för att ta fram provtagningsrutiner som också ska dokumenteras.

Länsstyrelsens arbete med barnkonventionen

På länsstyrelsen i Uppsala län finns inget strategidokument som säger hur organisationen ska arbeta med bk. Man kan nog inte säga att den är levande även om den finns i verksamheten och det har inte genomförts någon utbildning för personalen. Det är främst på sociala enheten som man bär konventionen med sig, inte bara i den egna verksamheten utan även i möten med andra enheter inom länsstyrelsen.

Från länsstyrelsens sida arbetar man redan i dagsläget med bk som en del av länsstyrelsens tillsyn av kommunerna. Nationellt är det myndigheten BO som har uppföljningsansvar, men BO bör inte arbeta regionalt. Den regionala verksamheten bör istället handhas av länsstyrelserna. En sådan ordning skulle än tydligare placera in barnkonventionen – och barnfrågorna – i länsstyrelsernas verksamhet. Länsstyrelsen anser att om BO också skulle agera på egen hand uppstår oklarheter och osäkerhet i uppföljningen och uttolkningen av de nationella målen.

Barnombudsmannens (BoiU) arbete med barnkonventionen

Barnombudsmannens verksamhet har tre mål som alla relaterar till bk. Fördjupning av kunskapen om bk sker dels genom självstudier, dels genom påbörjade utbildningsinsatser tillsammans med styrelsen under våren 2002. För att kunna ha ett gemensamt förhållningssätt i de frågeställningar som kommer till kansliet har arbetsgruppen gemensam handledning och kontinuerliga samtal. Styrelsen består

av personer som är verksamma inom områden som bland annat har anknytning till barn, ungdomar och deras familjer. De känner sig väl förtrogna med innehållet i bk. Styrelsens uppgifter är att följa upp och granska kansliets arbete och för att utveckla arbetet kommer man också med förslag på nya arbetsområden.

Frivilligorganisationernas arbete med barnkonventionen

Av de frivilligorganisationer som kontaktats är det tre som lämnat in skriftliga synpunkter. Två av Rädda Barnens sex lokalföreningar och FUB Norduppland har svarat.

FUB Norduppland

FUB Norduppland svarar att de inte direkt arbetar med bk men att de har inriktningen att alla barn ska ha samma möjligheter utifrån sina förutsättningar.

Rädda Barnen

Rädda Barnens två lokalföreningar arbetar på flera sätt med bk. Dels genom annonser och broschyrer, dels genom information och utbildning i skolorna. Det har även förekommit föreläsningar i angelägna frågor, studiecirkel, hearings och bevakning av politiska beslut. En av föreningarna påpekar att det skulle behövas mer påverkansarbete.

Vuxnas synpunkter på en barnombudsman i Uppsala län

Nedan följer en redogörelse för de vuxnas synpunkter på en barnombudsman i Uppsala län. Svaren är kategoriserade under ett antal rubriker som utkristalliserats i intervjuerna, med utgångspunkt i intervjuguiden²⁵. Här förs diskussioner för och emot en lbo, organisation, arbetsuppgifter, vilka frågor vuxna tror att barn vill prata med en lbo om och om kompetens.

Kommunernas synpunkter

Hur ser kommunerna på att landstinget har fattat beslut om att inrätta en lbo som ska verka över hela länet? I följande stycke redovisas de olika frågeställningar som uppkommit i intervjuerna.

Varför ska det finnas en lbo i Uppsala län?

Det finns många frågetecken om varför landstinget tagit detta initiativ och någon menar att landstinget kanske skulle använda dessa pengar till att förbättra sina egna verksamheter istället. Ingen kommun är dock negativ till frågan som sådan men påminner om att det måste bygga på frivillighet.

Kluvenhet

Om allt runt barnen fungerade skulle det inte behövas en bo överhuvudtaget. Nu när förslaget ändå ligger menar någon att det vore *”dumt att säga att vi inte har någon nytta av det”*. I en kommun tycker man att det, å ena sidan känns rätt med en lbo men att det å andra sidan, egentligen vore skönt att slippa. Det finns en kluvenhet till frågan och ytterligare någon säger att en lbo *”skulle ju arbeta för att inte behövas”*. En fördel är att det kan vara lättare att ringa och prata med någon som är neutral, man kan säga vad man vill och ändå vara anonym. Ytterligare en fördel är att det är bättre för barnen ju fler ögon som kan se vad som händer.

---

²⁵ Se bilaga 1.

Uppsalas syn

Informanterna i Uppsala säger att de unnar alla andra att få det lika bra som de har det. BoiU är ett känt fenomen bland barn och ungdomar. Fördelarna är att de kan agera i Uppsala och att de varit ovärderliga i jobbet mot skolor och förskolor. I Uppsala ser man också, att om man har en lbo ger det ytterligare status åt barnfrågorna och det är bra.

Ekonomi

Pengar är en inte oväsentlig del i denna diskussion. Hur ska det finansieras? En kommun säger att de har ett väl utbyggt kommunalt skyddsnät med en stor samlad kompetens när det gäller barns behov. Där går det emellertid inte att vara anonym. Visst vill man vara med i detta samarbete även om det kan bli svårt att gå in i en ny organisation. En annan kommun trycker på att lbo måste vara ett komplement till kommunernas verksamheter, det får inte bli så att landstinget tar över något som kommunerna har ett ansvar för. Samma kommun ser det som en stor fördel att Uppsala län får en egen barnombudsman.

En annan viktig aspekt med samma utgångspunkt handlar om kommunernas befintliga organisation kontra en lbo,

”ytterst blir det ju så att om finansieringen blir för omfattande så måste vi plocka bort någon verksamhet i kommunen centralt och då tycker jag att vi förlorar mer än vi vinner. Vi har ju försökt att decentralisera så mycket vi bara kan för att vara nära barnen och här går vi emot det då. Då måste vi fundera väldigt noga på vad en barnombudsman kan göra som inte vi kan göra bättre ute i kommunen”.

Hur gör man för att inte lura barnen?

På något håll ser man risken med att vuxna skapar förväntningar hos barnen som sedan inte blir något. Någon frågade sig också vilken risk det finns att det blir en pappersvändare i Uppsala som skickar

ut lite information ibland men som inte kommer att finnas bland barnen i de olika kommunerna. Allt detta kan resultera i att barnen känner att de blivit lurade av vuxna.

Organisation

I vilken typ av organisation ska en lbo ingå, hur många ska det vara, hur ska de räckas till? I några intervjuer visade det sig att man trodde att det redan fanns en bo i alla kommuner eller län, men att det var lite diffust om det var kommunalt, statligt eller en frivilligorganisation.

Länsövergripande arbete

Flera kommuner nämner att det finns fungerande samarbete mellan kommunerna redan idag och att detta kanske är en fråga att samarbeta om. Lyfts frågan i länslako²⁶ kan den komma att placeras i det blivande regionala samverkansorganet. Där kan samarbetsformer och fördelningar diskuteras och beslutas.

Tydligt uppdrag

Synpunkter som förenar flera kommuner är att uppdraget ska vara tydligt formulerat och det måste finnas en tydlig och långsiktig plan för finansieringen. Ledningen måste ge mandat och samtliga förvaltningar måste vara införstådda. Medverkan ska vara frivillig och med en rimlig målsättning blir arbetet lättare att utvärdera och omforma.

Oberoende

För att kunna uttala sig fritt i alla frågor menar några att det är väldigt viktigt att lbo har en fri ställning i förhållande till kommunerna och landstinget.

---

²⁶ Länslako är ett samarbetsorgan på politisk nivå för kommunerna och landstinget i Uppsala län.

Barnombud

Vad ska det heta, är det några som frågat. De som lämnat synpunkter menar att det är viktigt att det är något bekant, något som barn och ungdomar känner igen sig i. Flera säger också att det låter bättre med –ombud - än ombudsman.

Lokal förankring

Representanter från alla kommuner är överens om att en lbo måste ha lokal representation. Argumenten för detta är att det måste finnas lokalkännedom och det är viktigt att ha förståelse för de variationer som kan finnas i olika kommuner. Närhetsprincipen måste gälla och lbo ska vara lättillgänglig.

Eftersom kommunerna inte kan bygga upp egna organisationer föreslås ett samarbete med frivilligorganisationer. Som exempel nämns BRIS och Rädda Barnen. I det sammanhanget nämns att det är bra att ta reda på hur andra arbetar (BRIS, Röda Korset och Rädda Barnen) så att det inte blir fler som gör samma sak.

Om det blir en organisation med flera personer kan de olika personerna antingen ansvara för olika geografiska områden eller ha olika fackinriktning. En annan tanke är att samarbeta med ungdomar lokalt som kan arbeta med vissa frågor .

Lokala nätverk

Ett förslag är att kommunerna skapar lokala nätverk som samarbetar med lbo. Förslag på nätverk är: att kontaktpersoner från de olika förvaltningarna i kommunerna träffas ibland och har vissa uppdrag, att rektorer bildar ett nätverk eller att skolkuratorerna och/eller skolpsykologerna, som har direktkontakt med barnen, ingår i ett nätverk. En kommun föreslår att en person i kommunfullmäktige får uppdraget att bevaka barnens rättigheter. Vilka som än ingår i nätverken är det viktigt att de organisatoriskt inte placeras under barn- och utbildnings- eller socialförvaltningen. Alla är överens om vikten av att arbetet ska placeras högt upp i

organisationen. Från kommunernas sida är det viktigt att ansvaret för arbetet finns lokalt och inte hos lbo.

Arbetsuppgifter

Det finns många synpunkter på vad en lbo ska arbeta med och även många önskningsfrågor från dem som arbetar i kommunerna. De som finns nära barnen ser vad som brister idag och vilka behov barnen och, inte minst, de själva har. Se också bilaga 2, fig. 1-4.

Övergripande arbete

Kommunernas representanter är överens om att en lbo i huvudsak ska arbeta med övergripande frågor. Samtidigt menar många att det är viktigt att ha kontakter med barn för att vara förankrade i verkligheten. Det finns en spänning mellan dessa två poler och det gäller att hitta en nivå som är realistisk.

Barnkonventionen

En kommun är tydlig med att arbetet måste utgå från bk. Den syftar till att barn har rättigheter och arbetet ska sträva mot att det blir lika för alla barn. För detta måste en lbo arbeta både på riksnivå och regionalt, möta politiker, tjänstemän och lyfta sakfrågor utifrån bk samt vara såväl förebild som lobbyist.

Ta egna initiativ

Som fristående organisation ska lbo också kunna initiera examensarbeten i särskilda frågor på högskolan. Dels får man del av deras kompetens i olika frågor, dels slipper man göra arbetet själv. Lbo ska kunna bidra med en mindre summa pengar vid sådana tillfällen.

Remissinstans

Det finns en önskan om att lbo ska vara en remissinstans när det ska tas fram eller omarbetas kommunala dokument. Några menar också att det är viktigt att kunna rådgöra med lbo inför beslut.

Någon tycker att varje kommun borde ha ett handlingsprogram för barns rättigheter där lbo bör vara en part som är med och reviderar. Då blir det tydligt om man vägt in bk. Som det ser ut idag görs det insatser lite här och där men *”det finns ingen som har det övergripande ansvaret för att se helheten”*.

Fortbildning

Frågor om demokrati och mänskliga rättigheter måste ständigt erövrats och därför vill många att en lbo ska vara behjälplig med utbildning om barnkonventionen mot såväl barn som samtliga vuxna. Några menar att det är en demokratifråga att även små barn får kännedom om sina rättigheter.

Generalisera information

En lbo ska ha ett omvärldsperspektiv, arbeta med opinionsbildning, vara barns och ungas språkrör och öppna möjligheter för barn och unga att påverka samhällsfrågor, samt driva barnrättsfrågor på länsnivå. För att kunna göra det måste den information lbo får genom kontakter med barn generaliseras.

Kontakter med barn

När man pratar om lbo:s kontakter med barn så handlar det om att möta barn i deras miljöer och att lyssna på barn när de tar kontakt för att prata om något som bekymrar dem.

Information om barnkonventionen

Många tycker att en lbo ska vara i klasserna och informera dels om sin egen verksamhet dels, om vilka rättigheter barn har. I detta sammanhang är det flera som har pekat på vikten av att inte fokusera på de enskilda problem barn kan ha, utan lyfter fram att barnen även kan prata om kommunala beslut, inflytandefrågor och liknande.

Andra menar att det ska finnas personer lokalt som pratar med barnen utifrån bk, det ska inte en lbo behöva lägga ned tid på

eftersom det är lätt att bli uppslukad. En lbo bör arbeta konsultativt och utbilda dem som ska prata med barnen om deras rättigheter, en slags pilotverksamhet.

Inflytande och delaktighet

En viktig fråga att arbeta med är barns och ungas möjlighet till inflytande och delaktighet. En lbo skulle kunna arbeta med projektskolor och på så sätt utveckla metoder som kan användas över hela länet. En bra form, menar informanterna i Uppsala, är att föra fram barns och ungas synpunkter i de barnhearings som BoiU arrangerar en gång om året.

Närhet och tillgänglighet

Många säger att en uppgift är att arbeta med fritidsaktiviteter eftersom det är för få vuxna i ungdomsverksamheter. Genom att röra sig ute i barns miljöer får lbo kunskap som kan användas till att hjälpa dem att själva driva sina frågor. Några tycker att det är viktigt att samla skolornas kamratstjödare så att de får en v-känsla.

Lbo måste visa sig bland barn och unga. Här kommer återigen frågan om närhet och tillgänglighet upp. Lbo ska också kunna fungera som en sorts klagoinstans dit barn kan vända sig när de tycker att fel beslut är fattade, en företrädare för barn mot kommunens enskilda nämnder.

Hjälp till självhjälp

Synen på hur man arbetar med barns och ungas samtal till lbo är mångfacetterad. Å ena sidan är det ju vitsen att barn och unga ska ha en fristående instans att vända sig till, å andra sidan finns det en risk att drunkna i ett sådant arbete.

I en kommun handskas man bra med det som händer i de egna verksamheterna men upplever sig inte tillräckliga för att skapa skyddsnet när det gäller familjesituationen. Här ska en lbo komma

in som en fristående instans, en sorts hjälp till självhjälp för barn. Det är viktigt att kunna vara anonym och lbo har ”tystnadslöfte”, men inte anmälningsskyldighet som offentliganställd personal.

Kontakter med vuxna

De som arbetar med barnen har önskemål om att få ta del av såväl handledning som utbildningsinsatser för egen del. En lbo bör vara expert på bk, utbilda om innehållet och fungera som rådgivare åt kommunen i frågor som rör tillämpningen av bk.

Bollplank och information

Att göra anmälningar till socialtjänsten när barn far illa är för många en väldigt svår fråga och det kan kännas skönt att bolla frågan med någon innan själva anmälan. Några informanter menar också att lbo borde genomlysas socialtjänsten så att barnen får den hjälp de behöver. Information till föräldrar om bk och lbo:s arbete är ytterligare uppgifter.

Farhågor

Med hela länet som arbetsfält tror många att det kan bli för mycket arbete. Det är viktigt att prioritera hårt även om det ger upphov till dilemman.

Inte för många frågor

För att inte splittra sig för mycket är det viktigt med ett tydligt uppdrag. Det är bättre att koncentrera sig på något och göra det bra, än att ta på sig för mycket och det blir halvdant.

Många är av den uppfattningen att en lbo överhuvudtaget inte ska arbeta med enskilda ärenden på lokal nivå. Om ett barn ändå ringer ska lbo lämna över till de lokala nätverken direkt eller ge barnet information om vart det kan vända sig lokalt.

Flera informanter tar upp dilemmat med när lbo får veta att ett barn far illa. Hur ska lbo handskas med frågan om att anmäla eller inte? Flera informanter pekar på att det är mycket svårt,

”Det ställer krav på den personens skicklighet att känna att barnet vill inte anmäla för solidariteten med föräldrarna och/eller känner sig osäker på vad som kommer att hända”.

Flera informanter från socialtjänsten kommer här in på metodfrågor och säger att det är viktigt att förstå att lbo inte själv ska gå in i problemet utan lämna det till andra personer.

Vad tror vuxna att barn vill prata med en barnombudsman om?

De flesta vuxna tror att barn har liknande behov oavsett var de bor i länet. Det som avgör vad barnen kommer att ta upp är hur man presenterat verksamheten. Det kan röra sig om familjefrågor, fritidsaktiviteter och skolfrågor. En kommun tror att barn och unga vill prata om orättvisor, höga avgifter inom fritidssektorn och om att man har för lite att säga till om, kanske skulle också invandrabarnen vända sig till en lbo för att prata om de särskilda problem de kan uppleva i det svenska samhället. För övrigt nämns kommunikationer, mötesplatser och trafik.

Kompetens

Några kommuner funderade över vilken kompetens som behöver finnas hos en lbo. Det kom fram en hel del synpunkter både vad gäller formell kompetens, egenskaper och personlighet.

Formell kompetens

Beträffande den formella kompetensen anser flera att en lbo måste ha någon grundutbildning inom barnområdet, till exempel pedagog med utvecklingspsykologiska kunskaper, socionom, beteende- eller samhällsvetare med tilläggsutbildning i att samtala med barn.

Juridisk kompetens nämns också liksom kunskap om samhällets olika institutioner och organisationer och inte minst gedigna kunskaper om barnkonventionen.

Informell kompetens

De flesta anser att det ska vara en engagerad person med stor erfarenhet av barnfrågor. Egna barn, arbete med barn, kunskap om hur barn tänker och vilka problem barn kan stå inför, är extra meriter. Det måste också finnas förmåga att generalisera, tänka i processer och att samarbeta med föräldrar. Det är en fördel om det är en man och en kvinna.

Övriga egenskaper som nämndes var, personlig lämplighet, intresse för frågan, att kunna ge tips och idéer, vara lyhörd och dessutom är det viktigt att barn känner sig trygga med personen.

Kompetensens betydelse

Det finns en risk att arbetet utvecklas åt det håll den egna kompetensen finns, därför är det viktigt att veta vad man gör och vilken inriktning arbetet ska ha. Att kunna hantera de situationer som uppstår är en förutsättning för att inte sätta igång fel processer, *"det är inte någon uppgift för en amatör"*. Avslutningsvis säger någon, *"Man måste själv stå stadigt på jorden för att kunna hjälpa andra att stå stadigt"*.

Landstingets synpunkter

Landstinget har tagit initiativ till detta arbete och ett syfte är att fånga in hela länet, även om man är medveten om att det slukar resurser. Landstinget ger ekonomiskt bidrag till BoiU för att de ska rikta sin verksamhet mot hela länet, vilket man tror ger tyngd åt frågan.

Organisation

Ledningen tycker det är viktigt att det blir en ”någorlunda *långsiktig finansiering, ett par tre år*”. Det måste finnas en finansiell bas att arbeta utifrån under en viss tid och sedan ska arbetet utvärderas så det kan fattas nya beslut. Det bör skrivas ett kontrakt så att alla frågor blir tydliggjorda från början.

En av anledningarna till att landstinget gör det här är att man har ett länsperspektiv på barn och barns rättigheter i vården. Dessutom finns ett folkhälsoperspektiv som kräver samverkan med andra aktörer i strävan mot en god hälsa och för att motverka ohälsa. Tänkbara samarbetspartners är kommunerna, landstinget samt statliga organ som länsstyrelsen.

I verksamheterna råder det ingen tvekan om att det är ett populärt förslag som landstinget kommer med i sin policy. *”Jättebra!”*, *”Instämmer, det är precis min uppfattning också”*, säger informanterna och ser fram emot ett arbete på länsnivå som ska tydliggöra hur det ser ut för barnen i alla kommunerna.

Arbetsuppgifter

Man tänker sig att arbetet organiseras utifrån barnkonventionen och funktionen ska fungera som katalysator och pådrivare för verksamheterna. *”Inte göra så mycket själv utan vara lobbyist och använda ett konsultativt förhållningssätt.”* En annan viktig uppgift är förstås möten med barn, att inhämta barns synpunkter är en grund för arbetet.

Lokala nätverk

Precis som kommunerna ser landstinget behov av att det finns lokala nätverk i kommunerna. Det behöver inte vara personer från kommunen utan kan byggas på kontakter med frivilliga. Lbo ska vara som en spindel i nätet.

Utbildning

En lbo:s självklara uppgift är att utbilda politiker och tjänstemän, men inte bara om bk utan även om hur man bemöter barn och vilka synsätt som präglar oss. Ett annat exempel är att hjälpa till att utveckla metoder för att visa hur andra har arbetat med barn och unga, till exempel barnbokslut. Ansvaret ska ligga på verksamheten men lbo kan visa hur man gör så att hela landstinget ingår i detta.

Hänvisa enskilda barn

Den här gruppen är också tveksam till om en lbo ska ta enskilda ärenden. Dels måste det ju finnas någon annan att hänvisa till och när en familj får det stökigt borde det ju inte hamna hos lbo. Däremot ska barn och unga kunna ringa själva och det är viktigt att de känner till att de kan vara anonyma om de vill. För att barn och unga ska känna till lbo måste det gå ut information om verksamheten och vad som händer när man ringer. Det är viktigt att synas där barn och unga finns.

En källa till inspiration

Det är viktigt att en lbo inte fastnar i det som är svårt och jobbigt utan även kan inspirera andra att utveckla olika frågor. För att kunna förmedla goda exempel bör lbo skaffa sig kunskap om vad som fungerat på andra ställen.

”Tänk att få jobba med barn- och ungdomsfrågor på övergripande nivå mot en kommun och landstinget, jobba med skolfrågor, vårdfrågor, att kunna hitta nya uppslag och nya roliga frågor.”

Eftersom lbo kommer att vara obunden blir det lättare i kontakter med de olika verksamheterna. Någon tror också att om kommunerna är med och finansierar detta så är det lättare med samarbetet.

Kompetens

Den här gruppen menar att kompetensen hänger ihop med arbetets mandat, befogenhet och inriktning. Som formell kompetens nämns juridik och i övrigt är det viktigt att kunna skapa processer. Ska arbetet riktas mot politiker bör man ha sådan vana och ska man arbeta mot barn och unga ”så är det ju något annat som behövs”. Det är bra att ha kunskap om barn, ha egna barn, egna erfarenheter av barn och ha levt med barn en tid. Ska arbetet bli seriöst krävs det att frågan har mandat och att lbo själv inget förtroende så att andra fattar bra beslut.

I samtal med barn är det viktigt att kunna lyssna och vara närvarande, barn har ju en förmåga att känna när vi vuxna stängt av.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen anser att en lbo bör inrikta sitt arbete på information och utbildning om bk. Man är från länsstyrelsen kritisk till att en lbo ska arbeta med enskilda ärenden, vilket kan ses som myndighetsutövning.

Organisation

I vilken organisation ska frågan finnas? Länsstyrelsen nämner det snart färdigbildade regionala samverkansorganet för Uppsala län som en tänkbar samarbetspartner och menar att det är viktigt att det formuleras kontrakt mellan alla intressenter. En fråga som måste beaktas är det faktum att Uppsala kommun både har avtal med en egen bo och kommer att få del i lbo.

Barnombudsmannens (BoiU) synpunkter

Styrelsen ser mycket positivt på att utvidga verksamheten till hela länet och tycker det är värdefullt med en lbo. Man vill emellertid inte att det ska inkräkta på den verksamhet som finns idag samtidigt som man inser att det måste bli något nytt.

Kansliets ambition är att alla barn i länet ska ha en vuxen att kontakta vid behov. Det finns en bild av att verksamheten kommer att bestå av olika delar med ett brett arbete för barns rättigheter i Uppsala län, som en spindel i nätet.

Styrelsen anser att lbo ska arbeta övergripande med utbildning, ta reda på vilka frågor som är viktiga för barnen, skapa lokala nätverk och verka för att det kommer mer pengar till handledning till personal i verksamheterna. De ser det som *”ogörligt att en länsbarnombudsman kan gå in i enskilda samtal med barn”* men konstaterar också att det är nödvändigt för att få veta hur det förhåller sig ur barnens perspektiv.

Kansliet anser att det är viktigt att arbeta på såväl övergripande som grupp- och individnivå även med hela länet som arbetsfält, men inser samtidigt att det inte kommer att fungera, *”Men vi kan inte göra det på samma sätt som idag”*. Övriga arbetsuppgifter är information och utbildning om bk, samverkan med andra, att rapportera i olika frågor och att samla utvärderingar. Det kommer också att bli viktigt med lokala nätverk och att arbeta konsultativt i vissa frågor. Alla dessa insatser hoppas man ska bidra till att det blir lättare att verka för barns rättigheter. Mot landstinget handlar det till stor del om att få landstingets alla verksamheter att se barn och detta kan göras med hjälp av den befintliga policyn.

Styrelsens hoppas att kommunerna ska bli så intresserade att de själva avsätter medel till en lokal bo.

Frivilligorganisationernas/föreningarnas synpunkter

FUB Norduppland och två av Rädda Barnens sex lokalföreningar har svarat.

FUB Norduppland

FUB, som är en förening som vill ta tillvara de funktionshindrades intressen, tycker att en lbo ska bygga upp en verksamhet centralt och arbeta för att sprida verksamheterna till kommunerna. Eftersom utvecklingsstörda barn ofta inte har ett eget tal är det viktigt med en lokal motsvarighet som kan ta tillvara individernas intressen. Lbo bör ansvara för principfrågor och en lokal bo bör skaffa sig mer kännedom om individerna. På frågan om vilka behov barnen har av en lbo svarar FUB att de funktionshindrade barnen nog har ett större behov av en lbo eftersom de inte så ofta kommer i kontakt socialtjänstens skyddsnet.

Hur kan FUB samarbeta med lbo? Föreningen kan bidra med information och erfarenhet om utvecklingsstörda barn och lbo kan stötta FUB-medlemmarnas intressen. FUB menar att frågan om de utvecklingsstörda barnens bästa inte är självklar, eftersom det i högre grad bygger på omgivningens iakttagelser och erfarenheter.

Rädda Barnen

Rädda Barnen tycker att en lbo ska arbeta övergripande mot politiker, institutioner, myndigheter och andra samt samordna och överbrygga mellan kommuner och landstingets verksamheter. En av föreningarna tycker dessutom att lbo ska informera i skolor (både barn och vuxna) och ha personlig kontakt med alla Rädda Barnens lokalföreningar i länet, ge stöd och svara på frågor.

Den ena föreningen tror att barn vill prata med en lbo om sina rättigheter, mobbning, när man känner sig orättvist behandlad och för att få hjälp att rätta till missförhållanden. Den andra föreningen svarar att en lbo inte ska ha direktkontakt med barn.

Vilka skillnader är det mellan en lokal bo och en lbo, tror Rädda Barnen? Båda föreningarna tycker att en lokal bo ska finnas nära barnen, ha kännedom om lokala förutsättningar och genom detta vara lättare att kontakta. En av föreningarna menar att en lbo bör ha kännedom om hur det ser ut i flera kommuner vilket kan vara en fördel i påverkansarbete.

Vilka behov har barnen av en lbo? En förening tror att barnen har relativt stora behov av en lbo, men att det kommer att ta tid innan det blir känt och utnyttjat. Det kan bli en kontakt som är lätt att prata med och ”som inte skvallrar”.

Båda föreningarna ställer sig positiva till samverkan och säger att det kan ske med utbildning/information/påverkan och ömsesidiga besök.

Svaren på frågorna

I inledningen till det här arbetet formulerades ett antal frågeställningar vars svar skulle ligga till grund för utformningen av en lbo. I det följande redovisas svaren på dessa frågeställningar:

Frågeställningarna:

- Vilken kännedom har landstingets verksamheter om policyn om barnkonventionen?
- Vad har de olika aktörerna gjort för att införliva barnkonventionen?
- Vilka frågor tycker barnen att en barnombudsman i länet ska arbeta med?
- Vilka är skillnaderna mellan en lokal barnombudsman och en länsbarnombudsman?
- Vilka frågor tror vuxna att barn vill prata med en länsbarnombudsman om?
- Hur skiljer sig behoven åt mellan de olika länsdelarna?

Vilken kännedom har landstingets verksamheter om landstingets policy?

När detta projekt inleddes var det låg kännedom, bland landstingets förvaltningschefer, om att det fanns en policy om bk. Bland dem som kände till policyn rådde okunskap om innehållet och innebörden. Några personer berättade att de varit med och arbetat fram dokumentet och andra att de har haft det på remiss. Av de fyra personer, från landstingets verksamheter och beställarorganisationen, som ingick i landstingets gruppintervju framgick att de tyckte det var bra med ett dokument som visar vägen i barnkonventionsarbetet och de tyckte själva att de gör mycket av det som ingår i policyn.

Vad har de olika aktörerna gjort för att införliva barnkonventionen?

Landstinget och Uppsala kommun har fattat beslut om bk på övergripande nivå. Ingen av dem som ingår i studien har en strategi för hur arbetet med att genomföra bk ska utföras. Däremot finns det andra typer av dokument som relaterar till bk. Mycket av det arbete

som pågår bland barn och unga sker, enligt de intervjuade, ”i barnkonventionens anda” och det betyder för det mesta att det inte finns något skrivet om hur det ska gå till eller vad som menas med ”i barnkonventionens anda”.

Vilka frågor tycker barnen att en barnombudsman i länet ska arbeta med?

477 barn tillfrågades och 428 barn hade synpunkter på lbo:s arbetsuppgifter. De flesta barn tycker att en lbo ska arbeta med att hjälpa barn som behöver det. Lbo ska arbeta mot mobbning och för att barn ska få mat och kläder. Andra viktiga arbetsuppgifter är att arbeta för att förbättra i skolorna, skapa fler och bättre aktiviteter samt öka möjligheterna till delaktighet och inflytande. Barnen vill också att lbo ska informera barn och vuxna om barns rättigheter. De barn som väger in länsperspektivet tycker att lbo ska arbeta för att alla barn i länet ska ha samma rättigheter och samma förutsättningar. Lbo ska också arbeta för gemensamma aktiviteter för barnen i länet och för ökad integration.

Vilka är skillnaderna mellan en lokal bo och en lbo?

De vuxna tycker att den största skillnaden mellan en lokal bo och en lbo är närheten till de lokala frågorna. Möjligheten att hjälpa barn lokalt ökar ju större kännedomen är om de lokala förhållandena. Ju större arbetsområde en bo har desto mer måste arbetet koncentreras till den övergripande nivån.

I barnens svar blir skillnaderna tydliga när de berättar vad de tycker att en lokal bo och lbo ska arbeta med. Några har frågat sig om det verkligen är möjligt med en enda lbo för 67 000 barn. Tittar man på de arbetsuppgifter barnen tycker att en lokal bo och lbo ska ha finns det vissa skillnader. 205 barn tycker att en lokal bo ska hjälpa barn som behöver det, medan 70 barn svarar att en lbo ska arbeta med att hjälpa barn. 118 barn tycker att en lokal bo ska arbeta med att förbättra skolan och för fler och bättre aktiviteter medan 42 barn tycker att lbo ska arbeta med detta.

Vilka frågor tror vuxna att barn vill prata med en lbo om?

Vuxna tror att barnen vill prata om att de vill ha ökat inflytande i frågor som rör dem, om de är missnöjda med något kommunalt beslut, om de känner sig diskriminerade och att det är för höga avgifter i fritidssektorn. Dessutom tror vuxna att barn vill prata skolfrågor, frågor som rör familjen, kommunikationer, mötesplatser och trafik.

Hur skiljer sig behoven åt mellan de olika länsdelarna?

Varken de vuxnas synpunkter eller barnens svar på frågorna 2-5 skiljer sig åt mellan de olika länsdelarna. Däremot i fråga 1, där barnen ombads skriva vad som är bra eller dåligt med att växa upp i sin kommun, kan man se att synpunkterna varierar något mellan olika kommuner. I stort är det, trots allt, synpunkter inom samma områden som barnen tar upp. Det är exempel från skolan, fritiden, hemmet, kommunikationer och kamrater som barnen lämnar antingen positiva eller negativa synpunkter på.

Del 3

Sammanfattande diskussion och utredarens förslag

Barnkonventionen i Uppsala län

Av nationella Barnombudsmannens kommun- och landstingsstudier från 2001²⁷ framgår att barnkonventionen införlivats på övergripande samhällsnivå i större utsträckning jämfört med tidigare studier²⁸. Av resultaten i föreliggande studie framgår att Landstinget i Uppsala län och Uppsala kommun fattat beslut på övergripande nivå och de har också påbörjat ett arbete med att införliva barnkonventionen.

Barnkonventionens status i Uppsala län

Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och fortfarande, efter tolv år, kan man inte säga att den används som ett verktyg för att förändra barns och ungas uppväxtvillkor i Uppsala län. Resultaten i föreliggande arbete visar att anställda inom länsstyrelse, landsting och kommuner hänvisar till att barnkonventionen finns med ”i ryggmärgen” eller ”i tanken” när man arbetar. Många har beskrivit goda exempel på hur man i verksamheterna arbetar för att förbättra villkoren för barn, men få uttrycker att det finns något systematiskt arbete som bygger på politiskt fattade beslut. Däremot beskriver flera att de saknar överblick och revision på detta arbete. Många har uttryckt att det skulle vara bra att ha ett policydokument att hänvisa till och ännu fler vill lära sig hur barnkonventionen kan användas i arbets- och beslutsprocesser.

De frivilligorganisationer som svarat på enkäten säger, antingen att de inte arbetar specifikt med barnkonventionen eller att de arbetar utåtriktat med att sprida information.

Av 477 barn är det endast 19 som inte svarat på frågan om vad de känner till om barnkonventionen. Av 458 svarande är det 97 som säger sig inte känna till barnkonventionen och 170 som svarar att de aldrig lärt sig något om sina rättigheter. Det framgår också av svaren att det främst är under olika typer av tema- och

---

²⁷ Barnombudsmannen (2001).

²⁸ Barnombudsmannen (1995, 1997, 1999).

projektarbeten som man arbetar med barns rättigheter i skolorna. Flera av de äldre barnen hänvisar till att de lärt sig om sina rättigheter i låg- eller mellanstadiet. Rättigheterna kan inte sägas vara integrerade i barns vardag. Se vidare svaren på fråga 2 och 3 i resultatredovisningen.

Landstingets arbete

Landstinget har antagit en policy som kan innebära genomgripande förändringar för barn i Uppsala län. Arbete är i sin linda och det finns frågor av avgörande karaktär att ta ställning till för att arbetet inte ska avstanna. Policyn är tvärpolitiskt förankrad, men det är osäkert hur det ser ut bland tjänstemännen. När detta projekt förankrades hos förvaltningscheferna presenterades policyn och det visade sig att det rådde okunskap om dess existens och de flesta som kände till policyn visste inget om innehållet.

Utredarens förslag

Mot bakgrund av barnkonventionen, den ”Nationella strategin för barnkonventionens genomförande i Sverige” och de synpunkter som framkommit i denna studie föreslår utredningen följande åtgärder för att barnkonventionen ska få ett verkligt genomslag i Uppsala län:

1 Utbildning.

För alla politiker och anställda i kommunerna, landstinget och på länsstyrelsen bör det snarast läggas upp en utbildningsplan om barnkonventionen och dess krav på arbets- och beslutsprocesser. Frivilligorganisationerna bör göra samma sak.

2 Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen uppmanas genomföra det som åligger dem i enlighet med den ”Nationella strategin för barnkonventionens genomförande i Sverige”, (sid. 18).

3 Landstinget.

Landstinget uppmanas att ta fram en strategi för att genomföra sin policy om barnkonventionen. För att Landstingsnätverkets arbete ska leva vidare krävs att det bildas en arbetsgrupp/styrgrupp för landstingets barnkonventionsarbete. I denna grupp ska finnas personer med beslutsmandat, som har anknytning till ledningsgrupper och politiska församlingar och som dessutom har intresse för att arbeta med och driva frågan inom organisationen.

4 Kommunerna.

Länets kommuner uppmanas att genomföra de punkter som åligger dem i enlighet med den ”Nationella strategin för barnkonventionens genomförande i Sverige” (sid. 18). Kommunerna bör arbeta fram en strategi för hur arbetet med att införliva barnkonventionen ska gå till (de som inte har gjort det). Strategin ska innehålla krav på utvärdering och antas av kommunfullmäktige.

5 Frivilligorganisationerna.

De organisationer som ingår i studien uppmanas föra en dialog om barnkonventionen inom den egna organisationen, reflektera kring vad barnkonventionen innebär och på vilket sätt barn och unga finns representerade i organisationen. Utvärdera organisationens arbete med utgångspunkt i barnkonventionen.

6 Kvalitetssäkra alla verksamheter så att barnen får sina rättigheter tillgodosedda.

Samtliga verksamheter uppmanas göra regelbundna revideringar av verksamheterna med utgångspunkt i barnkonventionen. Lägg upp en strategi för vad som ska göras när barn inte får sina rättigheter tillgodosedda. Det är alla barns (0-18 år) rättighet att få, såväl information om sina rättigheter som att få möjlighet att utnyttja dem. Ta fram en plan för hur detta ska göras.

En barnombudsman i Uppsala län

Ett sätt att genomföra barnkonventionen

Projektets mål var att få veta hur olika aktörer i Uppsala län ser på frågan om en regional barnombudsman. Att inrätta en nationell, regional eller lokal företrädare för barn kan vara ett led i att genomföra barnkonventionen och stärka barns rättigheter. Om det blir så eller inte beror på hur uppdraget formuleras, genomförs och utvärderas. Som tidigare nämnts pågår en statlig utredning som ska utarbeta modeller och riktlinjer för lokala företrädare för barn. Resultaten ska lämnas till regeringen 30 juni 2003.

Barnombudsmän på olika nivåer regleras på olika sätt

BO på nationell nivå regleras i lag och regleringsbrev²⁹. De lokala företrädarnas arbete regleras genom olika typer av avtal mellan dem och uppdragsgivaren. BO har även anmälningsskyldighet och sekretess³⁰. Lokala företrädare som inte har anställning i offentlig förvaltning omfattas inte av samma lagar. Däremot tillhör de den kategori som enligt socialtjänstlagen ”bör anmäla” barn som far illa³¹ och de informerar om att de har ”tystnadslöfte”.

Resultaten i korthet

Nedan följer en sammanfattning av de olika aktörernas synpunkter på att inrätta en barnombudsman i Uppsala län. Resultaten finns redovisade i sin helhet från sidan 46. Rapporten gör inte anspråk på att vara vetenskaplig, men förhoppningen är ändå att väcka intresse för fortsatta diskussioner om viktiga frågor som bara kunnat vidröras inom ramen för detta arbete.

---

²⁹ Lag 1993:335 om Barnombudsman, ändrad 2002:378.

³⁰ Socialtjänstlagen SoL 14 kap. 1§ sista stycket. Sekretesslagen SekrL 7 kap. 34§.

³¹ Socialtjänstlagen SoL 14 kap. 1§ första stycket.

Vad tycker barnen?

Så gott som alla barn är positiva till att få en lbo som ska arbeta för dem och deras rättigheter. Det finns några barn som uttrycker en tveksamhet till förslaget och frågar sig om detta verkligen går att genomföra eller vad det ska leda till för dem.

Arbetsuppgifter för lbo

Barnen i den här studien tycker det är viktigt att en lbo arbetar med att:

- Stödja och hjälpa dem som behöver.
- Förbättra skolor, skapa och förbättra aktiviteter och öka möjligheten till delaktighet och inflytande.
- Informera om barns rättigheter och verka för att genomföra dem.
- Vara bland barn och unga för att se vad som händer.

Länsperspektivet

De barn som tänker i ett länsperspektiv tycker det är viktigt att lbo:

- Arbetar för att alla barn i Uppsala län ska ha lika rättigheter och samma förutsättningar.
- Skapar gemensamma aktiviteter för barnen i länet så att de får träffas och lära känna varandra.

Vad tycker vuxna

Som tidigare framkommit är det ingen av de vuxna som ställt sig negativ till landstingets initiativ. Kommunerna menar att de inte kan gå in med egna medel eller bygga upp någon egen organisation för detta ändamål. Däremot tycker de flesta att det är bra med fler ögon som ser barn, lyfter barnfrågor och kan driva barns rättigheter. Några tycker att man inte ska lova för mycket om vad lbo ska kunna göra för barnen lokalt, så att det finns risk att barnen blir besvikna.

En regional fråga

Ett arbete av den karaktären att det rör en hel region (67 000 barn) kan inte göras utan någon form av inblandning från de parter som berörs. Flera har nämnt det blivande regionala samverkansorganet som ett tänkbart forum för denna fråga, där finns alla berörda parter representerade.

Avtal

Landstinget, kommunerna och länsstyrelsen tycker det är viktigt att det skrivs kontrakt mellan inblandade parter där uppdraget preciseras med tydliga mål. Ju tydligare målen är formulerade desto lättare blir det att utvärdera arbetet. Det är också viktigt att det kopplas en långsiktig plan för finansieringen till arbetet.

Arbetsuppgifter

Av intervjuerna framkommer att lbo:s arbete rör sig inom tre områden: övergripande arbete, kontakter med barn och kontakter med vuxna. Den frågan som väckt mest diskussion är frågan om vilka kontakter lbo ska ha med barn.

Övergripande arbete - Lbo:s huvudsakliga uppgifter ska ligga på ett övergripande plan och arbetet ska utgå från barnkonventionen, det är alla överens om. Funktionen måste vara oberoende, för att det ska vara möjligt att uttala sig i alla sorts frågor. Det finns en önskan att lbo ska kunna fungera som en remissinstans och rådgivare för att bevaka barnperspektivet vid framtagandet av dokument och inför beslut i kommunerna och i landstinget. Inte minst ska lbo arbeta med opinionsbildning och för ökade möjligheter till delaktighet och inflytande för barn.

Kontakter med barn - Den stora och svåra frågan handlar om och i så fall på vilket sätt lbo ska ha kontakt med barn. Nästan alla som deltagit i studien är av den uppfattningen att en lbo inte ska arbeta med frågor som rör enskilda barn. Däremot är kontakter med grupper av barn viktig för att få kunskap om vilka frågor som är

vikiga för dem och som man kan lyfta i andra sammanhang. Det finns en medvetenhet om att barn kommer att kontakta lbo och då är det viktigt att det finns lokala nätverk som lbo kan hänvisa till. De lokala nätverken kan ha olika karaktär men ska fungera som en länk till lbo och svara för den lokala förankringen. De flesta tycker också att lbo ska finnas bland barn och vara ute i skolorna och berätta om sin verksamhet och om barns rättigheter.

Kontakter med vuxna - Vuxna vill få ta del av lbo:s kunskaper i viktiga frågor. Utbildning om barnkonventionen till alla vuxna, rådgivning om tillämpningen av barnkonventionen och bollplank i svåra frågor är exempel på områden som nämnts.

Kompetens - Det har kommit fram synpunkter på såväl formell kompetens som vilka egenskaper och förmågor lbo bör besitta. Det är viktigt att lbo har en god förmåga att möta barn och känna till de frågor som är viktiga för barn. Därtill kommer juridisk kompetens, kunskap om hur samhället fungerar och inte minst sakkunskap om barnkonventionen. Lbo bör vara en stabil person. Om det blir två, är det en fördel om det är en man och en kvinna.

Öppenhet och rättssäkerhet

Så gott som alla vuxna uttrycker att en regional kraft inte kan hjälpa barn lokalt utan att det måste ske genom de lokala nätverkens försorg. Det krävs en tydlighet i lbo:s uppdrag för att klargöra hur kontakterna med barn ska se ut och hur lbo ska göra om det framkommer att något barn har det svårt. Det krävs också en öppenhet i arbetet som visar vilka beslut som fattas och på vilken grund. Ytterst är detta en fråga om barns rättssäkerhet.

Utredarens förslag

Mot bakgrund av barnkonventionen samt de synpunkter som framkommit i detta arbete föreslår utredningen följande utformning för en barnombudsman i Uppsala län:

1 Organisation på olika nivåer

- a) Landstinget och samtliga kommuner föreslås utse en politiker i respektive landstings- och kommunstyrelse för att bevaka barnperspektivet i utredningsdirektiv och beslut. Vidare föreslås att en person utses på tjänstemannanivå, för att samordna barnfrågor och bevaka barnperspektivet på förvaltningsnivå.
- b) Lbo – frågan bör placeras inom det kommande regionala samverkansorganet. På så sätt blir alla berörda parter involverade och ges möjlighet att utforma innehåll och kontrakt och diskutera formen för finansiering.
- c) Lokala nätverk bör bildas som en länk mellan lbo och de lokala frågor lbo kommer i kontakt med. Nätverkens sammansättning kan se olika ut men det är viktigt att medlemmarna har ledningens stöd och ett tydligt mandat att arbeta med frågorna.

2 Avtal

Landstinget föreslås skriva ett avtal med lbo. I avtalet bör formuleras tydliga mål som ska underlätta för den utvärdering som också bör ingå i avtalet. Det bör också skrivas avtal eller kontrakt med varje kommun. I det avtalet bör det framgå vilka av lbo:s tjänster man vill få del av.

3 Tidsrymd

Detta är en form av utvecklingsarbete och det är viktigt att fatta ett långsiktigt beslut. Arbetet måste förankras innan man kan räkna med några resultat. Därför föreslås ett beslut som gäller i 5 år.

4 Arbetsuppgifter

Barnombudsmannen i Uppsala län föreslås ha sina huvudsakliga arbetsuppgifter på övergripande nivå, riktat mot såväl samhället, familjen som barnen. Se bilaga 2, fig. 1-4.

- a) På den övergripande nivån bör lbo arbeta med opinionsbildning, bevaka barnperspektivet i arbets- och beslutsprocesser, fungera som en remissinstans, informera om barns rättigheter och lbo:s arbete till vuxna. Gentemot barnen bör lbo arbeta för att förändra och förbättra olika samhällsfunktioner på uppdrag av barn samt driva frågor om barns inflytande och delaktighet.
- b) På gruppnivån, bör lbo arbeta med information om barnkonventionen, delta i utbildningar (i sådana frågor som lbo arbetar med) i länsövergripande sammanhang, skapa möten mellan barn i olika länsdelar och samverka med andra aktörer som arbetar länsövergripande. Lbo ska också kunna utbilda utbildare i sådana frågor som lbo inte kan hinna med inom ramen för sitt uppdrag. Som exempel kan lbo utbilda vuxna i skolan som kan informera barnen om deras rättigheter.
- c) På individnivå ska barn ha möjlighet att ringa, skriva eller e-posta till lbo. Alla barn som tar kontakt med lbo ska ha rätt att framföra sin fråga och bli respekterade för sin egen sak. När barn tar kontakt i frågor som rör någon annans ansvarsområde är det viktigt att det finns lokala nätverk att hänvisa till. Exempel på frågor som kan ligga inom ramen för lbo:s arbete är när barn ringer och vill prata anonymt, när de vill veta vart man kan vända sig för att få hjälp eller prata om frågor av mer allmän karaktär.

5 Granskning och utvärdering

I samband med att beslut fattas om inrättandet av en lbo föreslås ett beslut om oberoende granskning och utvärdering av arbetet.

6 Strategi för genomförande

När beslut är fattat bör det tas fram en strategi/handlingsplan för genomförandet. Detta är en långsiktig process varför genomförandet bör ske successivt. Arbetet bör inledas med bred förankring och planering på lång sikt. Det bör inte vara möjligt för barn att själva kontakta lbo innan de lokala nätverken är bildade.

Referenser

- Barnombudsmannen (1995). *På spaning efter barnkonventionen*.
- Barnombudsmannen (1997). *Spaningen går vidare*.
- Barnombudsmannen (1999). *På God Väg?*
- Barnombudsmannen (1999). *Landstingen och barnkonventionen*.
- Barnombudsmannen (2001). *Med barnkonventionen som karta och kompass*. Kommentus förlag, Stockholm.
- Barnombudsmannen (2002). *Barnkonventionen i kommunerna – Ett steg till. Barnkonventionen i landstinget*.
- Kommunfullmäktige i Uppsala kommun (1999-09-27). *Kommunfullmäktiges program – FN:s barnkonvention i Uppsala kommun*.
- Lag 1993:335 om Barnombudsman, ändrad 2002:378.
- Landstinget i Uppsala län, Hälso- och sjukvårdsavdelningen (2000). *Barnkonventionen, Policy för Landstinget i Uppsala län*. Beslut i landstingsfullmäktige 2000 – 06 – 14.
- Länsstyrelsen (2001). *Länsstyrelsens meddelandeserie*, 2001:3. Barns Bästa.
- Länsstyrelsen (2001). *Länsstyrelsens meddelandeserie*, 2001:4. Barnperspektivet i kommunens riktlinjer för försörjningsstöd och bistånd i annan form.
- Länsstyrelsen (2001). *Länsstyrelsens meddelandeserie*, 2001:6. Vårdnad boende och umgänge.
- Rasmusson, B. (1999). *Låt oss vara med*. Kommentus, Stockholm.
- Regeringens proposition 1997/98:182. *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter*.
- Regeringens proposition 2001/02:96. *En förstärkt barnombudsman*.
- Sannerstedt, A. (1997, andra upplagan). ”Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken.” i Rothstein, B. (red.): *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*. SNS Förlag, Stockholm.
- Save the Children, UNICEF (2000). *Children’s rights. Turning principles into practice*. Save the Children, Stockholm.
- Sekretesslagen (1980:100).
- Socialtjänstlagen (2001:453).
- UNICEF (1998). *Implementation handbook*. UNICEF House, New York.

Hemsidor

www.dinbarnombudsman.nu
www.lul.se
www.enkoping.se
www.habo.se
www.tierp.se
www.uppsala.se
www.alvkarleby.se
www.osthammar.se

www.c.lst.se
www.scb.se
www.karlskoga.se
www.vaxjo.se
www.vasteras.se
www.timra.se
www.unhchr.ch

Bilaga 1

Intervjuguide till de semistrukturerade gruppintervjuerna

Barnkonventionen

- Vad finns det i er kommun som styr arbetet med barnkonventionen?
- Hur tycker ni att ni arbetar med barnkonventionen i er förvaltning/verksamhet?
- Vilket stöd skulle ni vilja ha för det fortsatta arbetet?

Barnombudsman i Uppsala län

- Hur ser ni på landstingets initiativ till att inrätta en lbo i Uppsala län?
- Vad skiljer en lokal bo från en regional bo?
- Hur tycker ni att en lbo ska arbeta?

Frågor till frivilligorganisationer

- Hur ska en barnombudsman i länet arbeta tycker du/ni?
- Vilka behov tror du/ni att barnen i den här kommunen har av en barnombudsman?
- Vilka skillnader kan du/ni se mellan en lokal barnombudsman och en länsbarnombudsman?
- Vilka behov tror du/ni som vuxen/-na att barnen har av en barnombudsman i länet?
- På vilket sätt arbetar din/er organisation med barnkonventionen?

Frågor till barnen

- Hur tycker du att det är att vara barn eller ungdom och bo i din kommun? Skriv om vad som är bra, dåligt eller om något du saknar eller är stolt över.
- Känner du till något som står i barnkonventionen?
- Har ni på er skola arbetat med barnkonventionen och till exempel skrivit uppsatser, gjort utställningar eller annat?
- Vad tycker du att en barnombudsman skulle göra och arbeta med för barn och ungdomar i din kommun?
- Vad tycker du att en barnombudsman för Uppsala län skulle arbeta med för alla barn och ungdomar i Uppsala län?

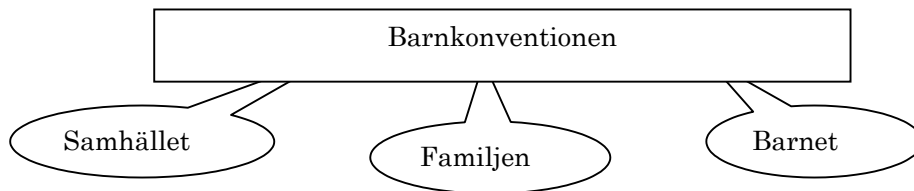
Bilaga 2

Arbetsområden för en regional barnombudsman.

Utgångspunkten för dessa figurer är barnkonventionen och de synpunkter som framkommit i denna studie.

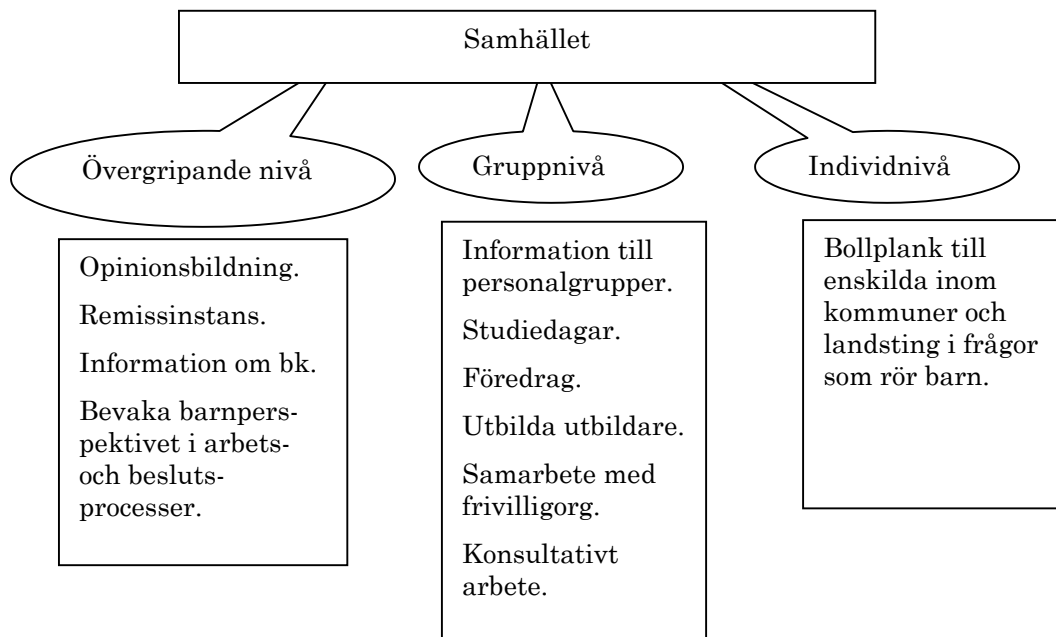
Figur 1

Barnkonventionen reglerar vilka rättigheter barn har i förhållande till samhället och familjen.

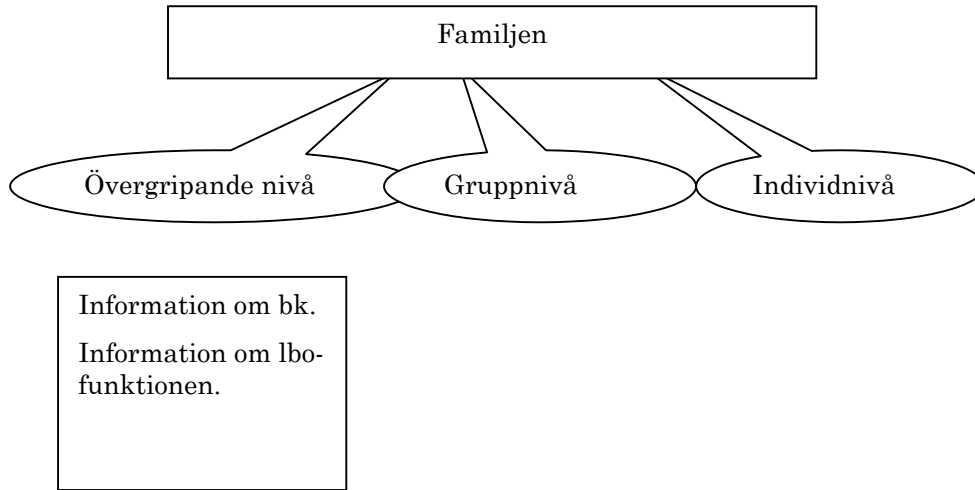
Figur 2

Länsbarnombudsmannens arbetsuppgifter → samhället.

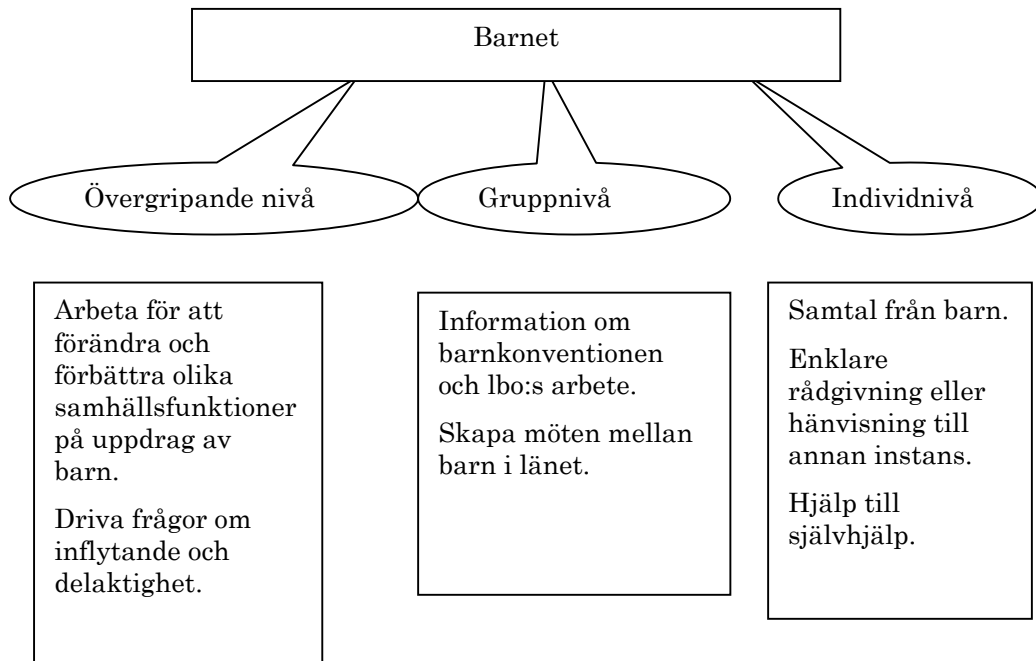
Figur 3

Länsbarnombudsmannens arbetsuppgifter → familjen.

Figur 4

Länsbarnombudsmannens arbetsuppgifter → barnet.

Elizabeth Englundh
oktober 2002